

ОСНОВИ РЕЖИСУРИ ТА МАЙСТЕРНОСТІ АКТОРА

Програма
та навчально-
методичні
матеріали

Розробники:
Сергій ГОРДЕЄВ
Роман НАБОКОВ

Харків
2024

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА
КАФЕДРА РЕЖИСУРИ

ОСНОВИ РЕЖИСУРИ ТА МАЙСТЕРНОСТІ АКТОРА

Програма
та навчально-методичні матеріали

галузь знань – 02 Культура і мистецтво
спеціальність – 026 Сценічне мистецтво
освітньо-професійна програма –
Режисура шоу та артпроектів
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Харків
2024

УДК 792.78(073)

0-75

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК

(протокол № 8 від 28.02.2024 р.)

Рекомендовано науково-методичною радою

факультету сценічного мистецтва

(протокол № 8 від 19 лютого 2024 р.)

Рекомендовано кафедрою режисури

(протокол № 10 від 31 січня 2024 р.)

Рецензенти:

кандидат мистецтвознавства, завідувач кафедри майстерності актора

В. Д. Мізяк

Укладачі:

заслужений діяч мистецтв України,

кандидат мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри режисури

С. І. Гордєєв;

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри режисури

Р. Г. Набоков

0-75   Основи режисури та майстерності актора : прогр. та навч.-метод. матер.
з дисципліни для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти,
галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спец. 026 «Сценічне
мистецтво», освітньо-професійна програма «Режисура шоу та
артпроектів» / М-во культури та інформ. політики України, Харків.
держ. акад. культури, Ф-т сценічного мистецтва, Каф. режисури ;
[уклад.: С. І. Гордєєв, Р. Г. Набоков]. Харків, 2024. 102 с.

УДК 792.78.027/.028(073)

Навчальна дисципліна «Основи режисури та майстерності актора» є однією з основних освітніх компонент у професійному циклі фахової підготовки за напрямом 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 026 «Сценічне мистецтво» ОПП «Режисура шоу та артпроектів», що сприяє формуванню цілісного уявлення про сутності та еволюції режисерської та акторської роботи, вивченню та практичному оволодінню професійних навичок і компетентностей, які характеризують висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців у галузі сценічного мистецтва, здатних до самовдосконалення й розвитку в умовах безперервно мінливого сьогодення.

Зміст дисципліни надає уявлення щодо розвитку різних граней здатності майбутнього режисера до сприйняття явищ сценічного мистецтва, устремління до образного осмислення дійсності; розкриває розуміння принципів, що дисциплінують талант, допомагаючи чітко організувати весь процес від створення режисерської та акторської концепцій до їх втілення й технічної реалізації.

Поєднання режисерської «класичної школи» з акторською природним чином зближує теорію з практикою, впливаючи на формування індивідуальностей і необхідної професіоналізації майбутніх режисерів та акторів, здатних відповідати запитам сучасності.

© Харківська державна академія культури, 2024 р.

© Гордєєв С. І., 2024 р.

© Набоков Р. Г., 2024 р.

ЗМІСТ

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**4**
2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**10**
3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**14**
4. ЗМІСТ КУРСУ**18**
  - РОЗДІЛ 1. ПЕРШІ КРОКИ ДО ПСИХОЛОГІЧНОГО ТЕАТРУ**18**
  - РОЗДІЛ 2. ВІД ВПРАВ ДО СЦЕНІЧНОГО ЕТЮДУ**21**
  - РОЗДІЛ 3. СПРИЙНЯТТЯ – ОСНОВА ТВОРЧОСТІ РЕЖИСЕРА**24**
  - РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ РЕЖИСЕРСЬКОГО ЗАДУМУ**25**
  - РОЗДІЛ 5. ІНСЦЕНІЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ. ГОЛОВНІ РОЗДІЛИ ПОСТАНОВОЧНОГО ПЛАНУ**28**
  - РОЗДІЛ 6. ЗАСТОЛЬНИЙ ПЕРІОД ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В РОБОТІ НАД ІНСЦЕНІВКОЮ**31**
5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ, ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**34**
6. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ, ПРАКТИЧНИХ, ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ**59**
7. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**63**
8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ**65**
9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ**69**
10. ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**70**
11. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ ФОРМИ КОНТРОЛЮ**72**
12. ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ ТА ТЕРМІНІВ ДО КУРСУ «ОСНОВИ РЕЖИСУРИ ТА МАЙСТЕРНОСТІ АКТОРА»**73**

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі.

Навчальний курс «Основи режисури та майстерності актора» є базовим курсом, що розпочинає підготовку для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 026 «Сценічне мистецтво», освітньо-професійна програма «Режисура шоу та артпроектів».

Зміст курсу розкриває основні теоретико-методологічні та практичні засади широкої сфери режисерської та акторської діяльності, висвітлює механізм формування та принципів втілення режисерського задуму.

«Основи режисури та майстерності актора» – курс, що неперервно пов'язаний з іншими дисциплінами циклу, напрямом якого є формування цілісності художньо-творчої особистості.

Статус дисципліни: обов'язкова.

Мета – набуття здобувачами вищої освіти ключових фахових компетентностей в галузі сценічного мистецтва та практичне оволодіння професійною здатністю до самовдосконалення й розвитку, надання теоретичних і практичних знань з основ «класичної режисури» та акторської майстерності, розуміння педагогічних і психологічних умов режисерської роботи в практичній професійній діяльності майбутнього фахівця.

Поєднання в межах дисципліни режисерської та акторської шкіл природним чином наближує теорію до практики, впливаючи на формування фахових компетентностей і необхідної професіоналізації майбутніх режисерів та акторів, здатних відповідати запитам сучасності.

Завдання навчальної дисципліни:

- систематизація знання щодо теоретичних та практичних досягнень світової цивілізації в галузі режисерської діяльності;
- висвітлення сутності творчих та організаційних аспектів режисури (основ створення та реалізації творчого задуму);
- надання уявлення щодо створення й виконання творів сценічного мистецтва (володіння сучасними практиками акторської та режисерської творчості);
- оволодіння майбутніми режисерами необхідними навичками для проведення репетицій з акторами та випуску вистави із застосуванням сучасних постановочних технологій;
- освоєння основних елементів акторської школи реалістично-психологічного театру;
- виховання образного осмислення дійсності як головної особливості художньої творчості, розвиток фантазії та творчої уяви;
- виховання організаторських здібностей та вміння обґрунтовувати власну думку щодо реалізації режисерського задуму;

- створення навчально-творчої атмосфери, що має максимально сприяти особистісному розвитку та професійному зростанню;
- формування культури мислення та мотивації до виконання професійної діяльності у сфері сценічного мистецтва;
- орієнтація здобувача вищої освіти на постійний саморозвиток та готовність до освоєння й примноження фахових знань та умінь протягом усієї професійної діяльності;
- виховання здатності здобувача вищої освіти «акумулявати» події духовного, соціально-політичного життя суспільства та віддзеркалювати їх у своїй творчості.

Загальні та фахові компетентності, які формує дисципліна відповідно до освітньо-професійної програми «Режисура шоу та артпроектів»

<p>Загальні компетентності</p>	<p>ЗК 1. Здатність орієнтуватися в предметній області й розумітися на професійній діяльності.</p> <p>ЗК 2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. Вільно користуватися українською мовою як засобом ділового спілкування, активної соціальної мобільності.</p> <p>ЗК 4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК 5. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.</p> <p>ЗК 7. Здатність ухвалювати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК 8. Цінування й повага різноманітності та мультикультурності.</p> <p>ЗК 9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 10. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК 11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.</p> <p>ЗК 13. Здатність до самостійного навчання, нових методів дослідження, до зміни наукового й науково-виробничого профілю своєї професійної діяльності, до зміни соціокультурних і соціальних умов діяльності.</p> <p>ЗК 14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на</p>
---------------------------------------	--

	<p>основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу й суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій.</p> <p>ЗК 15. Здатність реалізувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини й громадянина в Україні.</p>
<p>Фахові компетентності</p>	<p>ФК 1. Здатність генерувати задум та здійснювати розробку інноваційних артпроектів, здійснювати виконавсько-постановочну діяльність у сфері концертно-видовищних жанрів, художньо-спортивних видовищ, шоу-програм, артпроектів та інших форм сценічної культури.</p> <p>ФК 3. Здійснювати ефективну творчу діяльність у колективі в процесі постановки сценічних творів: артпроектів, вистав, театралізованих видовищ, свят, шоу-програм та інших форм сценічного мистецтва.</p> <p>ФК 4. Втілювати на основі новітніх технологій, що використовуються в постановочній діяльності, соціально значимі міжнародні, регіональні й муніципальні артпроекти, вистави, театралізовані видовища, свята, шоу-програми та інші форми сценічної культури.</p> <p>ФК 5. Здатність до публічної презентації результату своєї творчої (інтелектуальної) діяльності.</p> <p>ФК 6. Здатність до оперування специфічною системою виражальних засобів при створенні та виробництві сценічного твору.</p> <p>ФК 7. Провадити збір емпіричної інформації, вивчати досвід експериментальних заходів і діагностику їх ефективності в процесі розробки, постановки та проведення вистав, театралізованих видовищ, свят, художньо-спортивних шоу-програм та артпроектів.</p> <p>ФК 8. Використовувати досвід світового культурного надбання в акторсько-виконавській та режисерсько-постановочній діяльності для задоволення художньо-естетичних потреб всіх категорій населення.</p> <p>ФК 9. Активно та ефективно використовувати сучасні інформаційні й цифрові технології в процесі реалізації художньої ідеї, осмислення та популяризації творчого</p>

продукту під час публічної презентації результатів своєї творчої (інтелектуальної) діяльності.

ФК 10. Мислити креативно в процесі підготовки авторської творчої роботи, використовуючи науково-дослідницькі матеріали для здійснення артпрактик режисерів і акторів (шоу, артпроектів та інших форм сценічного мистецтва).

ФК 11. Виявляти здатність до критичного аналізу, оцінки та синтезу нових складних ідей у творчо-виробничій сценічній діяльності.

ФК 12. Виявляти здатність до спілкування з широкою професійною, науковою спільнотою та громадськістю з питань сценічного мистецтва й виробництва, до взаємодії з представниками інших творчих професій.

ФК 13. Презентувати високий теоретичний рівень знань, оцінювання й розуміння основних проблем сценічного мистецтва та виробництва в контексті сучасної соціокультурної ситуації, передавати фахівцям і нефахівцям свій практичний досвід та знання про сценічне мистецтво.

ФК 14. Здійснювати ефективну творчу діяльність у колективі в процесі постановки сценічних творів: артпроектів, вистав, театралізованих видовищ, свят, шоу-програм та інших форм театрального мистецтва.

ФК 16. Здатність аналізувати твори літератури й мистецтва на основі критичного осмислення театрознавчих теорій, методів і понять сценічного мистецтва.

ФК 17. Здатність особистим прикладом надавати позитивний вплив на творчий колектив з погляду дотримання етичних норм та засад і рекомендацій здорового способу життя.

ФК 18. Здатність вільно орієнтуватися в напрямках, стилях, жанрах і видах сценічного мистецтва, творчої та педагогічної спадщини видатних майстрів театру.

ФК 19. Активно впливати на організацію артпроектів, шоу-програм, акцій у сфері сценічного мистецтва, з огляду на економічні, організаційні та правові аспекти професійної діяльності.

ФК 20. Розробляти й реалізовувати інноваційні технології в театральній-педагогічній діяльності.

	ФК 21. Брати участь у громадських дискусіях, пов'язаних з питаннями розвитку сценічного мистецтва, культури та освіти, здійснювати зв'язки із засобами масової інформації.
--	---

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Режисура шоу та артпроектів»

Програмні результати навчання	<p>ПРН 1. Розуміти значення культури як форми людського існування, цінувати різноманіття та мультикультурність світу й керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.</p> <p>ПРН 2. Набути концептуальних наукових та практичних знань, зокрема певних сучасних досягнень у сценічному мистецтві та виробництві.</p> <p>ПРН 3. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно і письмово.</p> <p>ПРН 4. Виявляти знання сутності процесів навчання й виховання у вищій школі, їх психолого-педагогічних основ; методів формування навичок самостійної роботи та розвитку творчих здібностей, логічного особистісного мислення. Здійснювати пошук необхідної інформації у професійній літературі, у мережі «Інтернет» та інших джерелах.</p> <p>ПРН 6. Аналізувати проблемні ситуації й ухвалювати обґрунтовані рішення для їх розв'язання, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.</p> <p>ПРН 7. Вміти креативно мислити відповідно до проблематики сценічного мистецтва, генерувати ідеї та концептуалізувати художню ідею і твір, бути рішучим у провадженні нових стратегій.</p> <p>ПРН 8. Обирати, аналізувати та інтерпретувати художній твір для показу (демонстрації), самостійно обирати критерії для його оцінки.</p> <p>ПРН 9. Володіти теоретичними знаннями й професійними практиками в режисурі, вміти надавати оцінку стратегічного розвитку творчого та навчального процесу. Зіставляти мистецькі ідеї та твори із соціальним, культурним й історичним контекстом для глибшого їх розуміння.</p> <p>ПРН 10. Використовувати професійні знання для здійснення самостійних постановок (концертів, свят,</p>
--------------------------------------	--

шоу-програм, артпроектів та ін.) під час постановочної діяльності. Обирати оптимальні художньо-виражальні й технічні засоби відтворення креативного задуму при реалізації сценічного твору (проєкту).

ПРН 11. Розуміти сценічне мистецтво як художній і соціокультурний феномен, знати специфічні відмінності художньої мови театру та перформативних мистецтв.

ПРН 12. Організовувати, планувати й провадити театральну-педагогічну діяльність.

ПРН 13. Знати основні етапи (епохи, стилі, напрями) у розвитку театру, літератури, образотворчого мистецтва, музики, кіно; основні факти про видатних особистостей у сфері мистецтва; класифікувати види та жанри сценічного мистецтва.

ПРН 14. Оволодіти культурою сценічного мислення, здатністю до узагальнення, аналізу творчого процесу і ухвалення рішень у професійній діяльності.

ПРН 15. Аналізувати й оцінювати досягнення художньої культури, твори літератури та мистецтва, зважаючи на історичний контекст. Здійснювати аргументований критичний аналіз творів сценічного мистецтва. Виявляти тенденції розвитку сучасного мистецько-художнього процесу.

ПРН 16. Вміти установлювати соціально-психологічний комунікативний контакт, індивідуально орієнтовану взаємодію, що забезпечує творчий характер процесу професійної діяльності й навчання майбутніх режисерів на високому мистецькому рівні, доносити власні думки і творчі ідеї, висновки, знання та їх обґрунтування до осіб, які є творчими працівниками, і тих, хто навчається сценічному мистецтву.

ПРН 17. Вміти здійснювати професіональну роботу в галузі театального мистецтва на високому інтелектуальному рівні з урахуванням світових досягнень та естетичних запитів глядачів.

ПРН 18. Ефективно формувати комунікаційну стратегію. Знати основні закони психології творчості.

ПРН 19. Управляти складною професійною діяльністю

	<p>у сфері сценічного мистецтва, зважаючи на правові, економічні та етичні аспекти.</p> <p>ПРН 20. Організовувати та керувати професійним розвитком осіб і груп, розробляти та реалізовувати творчі проекти.</p> <p>ПРН 21. Презентувати результати професійної діяльності та проектів у сфері сценічного мистецтва, доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, аргументацію та власний досвід.</p>
--	---

Очікувані результати навчання: спроможність здобувача вищої освіти вільно орієнтуватися в питаннях: історичних трансформацій та актуального стану режисерсько-постановочних й акторських практик; еволюційного розвитку режисерського та акторського мистецтв; оцінювання й прогнозування режисерської та акторської діяльності у різних аспектах; організації репетиційного процесу; формування та втілення режисерського задуму.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: практичні завдання, презентації проекту, реферати, розробка та втілення режисерського задуму етюдів на різноманітні запропоновані обставини, за творами різних видів мистецтва та інсценівки.

Підсумкова форма контролю: екзамен.

Критерії оцінювання результатів навчання за 100-бальною шкалою:

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Основи режисури та майстерності актора» визначається як середньозважена величина, залежить від питомої ваги кожної складової частини. Зокрема, вільно орієнтуватися в предметній області та розумітися на професійній діяльності; високий рівень практикування методів щодо пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; правильно відповідати на поставлені запитання та виявляти знання основних законів сучасного сценічного мистецтва у структурі режисерської майстерності під час теоретичного опитування, бути активними під час практичних та індивідуальних занять.

Кількість тижнів для теоретичної підготовки з дисципліни «Основи режисури та майстерності актора» – 47, кількість розділів – 8, кількість тем – 42.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Перші кроки до психологічного театру

Тема 1. Театр як творчий процес. Система акторської школи реалістично-психологічного театру та її значення в розвитку професійних навичок режисера.

Тема 2. Елементи сценічної дії: фізична свобода та сценічне самопочуття; темп і ритм; пам'ять фізичних дій; сценічна увага; сценічна віра; емоційна пам'ять та уявлення; фантазія; магічне «якщо» тощо.

Тема 3. Спілкування та взаємодія. Спілкування як процес. Умови виникнення спілкування.

Тема 4. Розробка комплексу вправ для тренінгу з акторського мистецтва.

Тема 5. Розробка комплексу вправ для тренінгу з режисерського мистецтва.

Розділ 2. Від вправ до сценічного етюд

Тема 6. Сценічний етюд та його значення в розвитку акторських навичок; Ідейно-тематичний аналіз етюд.

Тема 7. Поняття про тему, конфлікт та ідею етюд; Поняття про дію та засоби її реалізації в етюд.

Тема 8. Розвиток навичок органічної дії в роботі над сценічним етюдом.

Тема 9. Спрямованість етюд: надзавдання, наскрізна дія етюд та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями.

Тема 10. Пластичне та просторове вирішення режисерського етюд за власним вибором.

Тема 11. Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту режисерського етюд за власним вибором.

Тема 12. Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями режисерського етюд.

Тема 13. Корегування етюд відповідно до розробки режисерського задуму.

Тема 14. Організація показу практичної роботи.

Розділ 3. Сприйняття – основа творчості режисера

Тема 15. Принцип вибору теми для режисерського етюд за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Тема 16. Особливості роботи над етюдом за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Тема 17. Поняття про подію та її значення в роботі над етюдом за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним). Класифікація подій.

Розділ 4. Особливості втілення режисерського задуму

Тема 18. Розробка режисерського аналізу та задуму етюд (основні елементи постановочного плану); Ідейно-тематичний аналіз етюд: тема, конфлікт, ідея, жанр.

Тема 19. Здійснення ідейно-тематичного аналізу в роботі з виконавцями.

Тема 20. Спрямованість етюдів: надзавдання, наскрізна дія етюдів та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями.

Тема 21. Пластичне та просторове вирішення етюдів за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Тема 22. Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту етюдів за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Тема 23. Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями над втіленням режисерського задуму режисерського етюдів за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Тема 24. Корегування етюдів відповідно до розробки режисерського задуму.

Тема 25. Організація показу практичної роботи (режисерського етюдів).

Розділ 5. Інсценізація літературного твору. Головні розділи постановочного плану

Тема 26. Обґрунтування вибору. Режисерський аналіз: автор і літературний твір. Ідейно-тематичний аналіз літературного твору. Жанр.

Тема 27. Дійовий аналіз літературного твору. Архітектоніка. Літературно-сценічна історія твору. Іконографічний матеріал.

Тема 28. Режисерське бачення вистави за інсценівкою літературного твору (експлікація). Спрямованість. Надзавдання та наскрізна дія. Система образів. Інтерпретація дії. Атмосфера і темпоритм.

Тема 29. Художньо-образне та музично-шумове вирішення. Розповідь про загальні художні риси майбутньої вистави.

Тема 30. Документація.

Розділ 6. Застольний період та його значення в роботі над інсценівкою

Тема 31. Інсценізація літературного твору. Правила та вимоги. Принцип вибору твору для інсценізації.

Тема 32. Ідейно-тематичний аналіз інсценівки за літературним твором.

Тема 33. Архітектоніка інсценівки. Жанр. Режисерські проби.

Тема 34. Дійовий аналіз інсценівки за літературним твором. Застольний прогін інсценівки.

Тема 35. Опанування методикою роботи режисера з виконавцями над аналізом літературного твору.

Розділ 7. Планувальний період та його значення в роботі над інсценівкою

Тема 36. Розробка режисерського задуму інсценівки в планувальний період.

Тема 37. Інтерпретація дії. Пластичне та просторове вирішення інсценівки.

Тема 38. Використання засобів художньо-образної виразності в режисерському задумі інсценівки.

Розділ 8. Втілення режисерського задуму інсценівки у випускний період

Тема 39. Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями над втіленням режисерського задуму у випускний період.

Тема 40. Корегування інсценівки відповідно до розробки режисерського задуму.

Тема 41. Організація показу практичної роботи.

Тема 42. Режисерська вистава як інтелектуальна власність: сутність і фундаментальні цінності академічної доброчесності.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма					Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	с	ін	с.		л	п	с	ін	с.р.
го				д	р.	го			д			
1 КУРС												
I семестр												
Розділ 1. Перші кроки до психологічного театру												
Тема 1. Театр як творчий процес; Система акторської школи реалістично-психологічного театру та її значення в розвитку професійних навичок режисера шоу та артпроектів	14	4	-	-	-	10	14	1			13	
Тема 2. Елементи сценічної дії	25	3	8	-	-	14	25	1			24	
Тема 3. Спілкування та взаємодія. Спілкування як процес. Умови виникнення спілкування	21	2	5	-	-	14	21				21	
Тема 4. Розробка комплексу вправ для тренінгу з акторського мистецтва	24	1	4	-	3	16	24		2	1	21	
Тема 5. Розробка комплексу вправ для тренінгу з режисерського мистецтва	24	1	4	-	3	16	24		2	1	21	
Разом за розділом 1	108	11	21	-	6	70	108	2	4	2	100	
Розділ 2. Від вправ до сценічного етюду												
Тема 6. Сценічний етюд та його значення в розвитку акторських навичок; Ідейно-тематичний аналіз етюду	28	2	6			20			2		26	
Тема 7. Поняття про тему, конфлікт та ідею етюду; Поняття про дію та засоби її реалізації в етюді	26	2	4			20		1	3		22	
Тема 8. Розвиток навичок органічної дії в роботі над сценічним етюдом	26	-	6			20			3		23	
Тема 9. Спрямованість етюду: надзавдання, наскрізна дія етюду та їх здійснення в практичній	27	2	4		1	20		1	3		23	

роботі з виконавцями												
Тема 10. Пластичне та просторове вирішення режисерського етюд за власним вибором	30	-	8		2	20			3		1	26
Тема 11. Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту режисерського етюд за власним вибором	30	-	8		2	20			3		1	26
Тема 12. Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями режисерського етюд	32	-	10		2	20			3		1	28
Тема 13. Корегування етюд відповідно до розробки режисерського задуму	34	-	12		2	20			3		1	30
Тема 14. Організація показу практичної роботи	64	-	22		2	40			3			20
Разом за розділом 2	252	6	65		11	170	252	2	26		4	220
Всього за I семестр	360	17	86		17	240	360	4	30		6	320
II семестр												
Розділ 3. Сприйняття – основа творчості режисера												
Тема 15. Принцип вибору теми для режисерського етюд за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)	77	4	10		3	60	77	1	2		1	73
Тема 16. Особливості роботи над етюдом за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)	55	4	10		1	40	55		2		1	52
Тема 17. Поняття про подію та її значення в роботі над етюдом за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним). Класифікація подій	55	4	10		1	40	55	1	6		1	47
Разом за розділом 3	187	12	30		5	140	187	2	10		3	172
Розділ 4. Особливості втілення режисерського задуму												
Тема 18. Розробка режисерського аналізу та задуму етюд (основні елементи постановочного плану); Ідейно-тематичний аналіз етюд:	59	4	13		2	40	59	1	4		1	53

тема, конфлікт, ідея, жанр												
Тема 19. Здійснення ідейно-тематичного аналізу в роботі з виконавцями	46	1	13		2	30	46	1	4		1	40
Тема 20. Спрямованість етюд: надзавдання, наскрізна дія етюд та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями	34		13		1	20	34		4		1	29
Тема 21. Пластичне та просторове вирішення етюд за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)	29		13		1	15	29		4		1	24
Тема 22. Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту етюд за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)	34		13		1	20	34		4		1	29
Тема 23. Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями над втіленням режисерського задуму режисерського етюд за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)	44		13		1	30	44		4		1	39
Тема 24. Корегування етюд відповідно до розробки режисерського задуму	40		9		1	30	40		6			34
Тема 25. Організація показу практичної роботи	67		29		3	35	67		6		1	60
Разом за розділом 4	353	5	11 6		12	22 0	353	2	36		7	308
Всього за II семестр	540	1 7	14 6		17	36 0	540	4	46		10	480
Усього годин за 1 курс	900	3 4	23 2		34	60 0	900	8	76		16	800
2 КУРС												
III семестр												
Розділ 5. Інценізація літературного твору. Головні розділи постановочного плану												
Тема 26. Обґрунтування вибору. Режисерський аналіз: автор і літературний твір. Ідейно-тематичний аналіз літературного	23	2	-		1	20	23	1			1	21

твору. Жанр												
Тема 27. Дійовий аналіз літературного твору. Архітектоніка. Літературно-сценічна історія твору. Іконографічний матеріал	17	2	4		1	10	17		2			15
Тема 28. Режисерське бачення вистави за інсценівкою літературного твору (експлікація). Спрямованість. Надзавдання та наскрізна дія. Система образів. Інтерпретація дії. Атмосфера і темпоритм	15	2	2		1	10	15		2			13
Тема 29. Художньо-образне та музично-шумове вирішення. Розповідь про загальні художні риси майбутньої вистави	16	1	4		1	10	16		2			14
Тема 30. Документація	13	1	2		-	10	13					13
Разом за розділом 5	84	8	12		4	60	84	1	6		1	76
Розділ 6. Застольний період та його значення в роботі над інсценівкою												
Тема 31. Інсценізація літературного твору. Правила та вимоги. Принцип вибору твору для інсценізації	17	1	4		2	10	17		1		1	15
Тема 32. Ідейно-тематичний аналіз інсценівки за літературним твором	18	2	4		2	10	18	1	1		1	15
Тема 33. Архітектоніка інсценівки. Жанр. Режисерські проби	16	1	4		1	10	16		1			15
Тема 34. Дійовий аналіз інсценівки за літературним твором. Застольний прогін інсценівки	20	1	8		1	10	20		1			19
Тема 35. Опанування методикою роботи режисера з виконавцями над аналізом літературного твору	20	1	8		1	10	19		1			18
Разом за розділом 6	91	6	28		7	50	91	1	5		2	83
Розділ 7. Планувальний період та його значення в роботі над інсценівкою												
Тема 36. Розробка режисерського задуму інсценівки в планувальний період	13	-	1		2	10	13	-	1		1	11
Тема 37. Інтерпретація дії.	13	-	1		2	10	13	1	1		1	10

Пластичне та просторове вирішення інсценівки												
Тема 38. Використання засобів художньо-образної виразності в режисерському задумі інсценівки	14	1	1		2	10	14		1		1	12
Разом за розділом 7	40	1	3		6	30	40	1	3		3	33
Розділ 8. Втілення режисерського задуму інсценівки у випускний період												
Тема 39. Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями над втіленням режисерського задуму у випускний період	13	-	4		-	9	13		2			11
Тема 40. Корегування інсценівки відповідно до розробки режисерського задуму	15	-	4		-	11	15		2			13
Тема 41. Організація показу практичної роботи	14	-	5		-	9	14		2			12
Тема 42. Режисерська вистава як інтелектуальна власність: сутність і фундаментальні цінності академічної доброчесності	13	2				11	13	1				12
Разом за розділом 8	55	2	13		-	40	55	1	6		-	48
Усього за III семестр	270	17	56		17	180	270	4	20		6	240
Усього	1170	51	282		51	780	1170	12	96		22	1040

4. ЗМІСТ КУРСУ

РОЗДІЛ 1. ПЕРШІ КРОКИ ДО ПСИХОЛОГІЧНОГО ТЕАТРУ

Вступ до спеціалізації

Предмет, структура та завдання курсу. Місце курсу в системі виховання режисера-постановника вистави. Взаємозв'язок курсу «Основи режисури та майстерності актора» з профільюючими курсами «Історія світового театру», «Історія українського театру», «Робота режисера з художником», «Пластичне виховання режисера», «Сценарна майстерність», «Грим», «Режисерська діяльність у сучасному театральному мистецтві» та ін. Проблеми та перспективи розвитку сучасного режисерського мистецтва У світі та Україні. Огляд літератури за курсом.

Тема 1. Театр як творчий процес. Система акторської школи реалістично-психологічного театру та її значення в розвитку професійних навичок режисера шоу та артпроектів

Умови виникнення театрального мистецтва. Театр як суспільне явище. Роль театру у формуванні особистості. Покликання артиста й режисера та суспільне значення їх особистої діяльності. Колективність театрального мистецтва й естетичні та дисциплінарні вимоги до кожного члена колективу. Професіоналізм, ремісництво та дилетантизм у театральному мистецтві. Напрями театрального мистецтва.

Виникнення «системи» реалістично-психологічного театру. Об'єктивні закономірності художньої творчості. Етичні основи театральної творчості. Вчення про надзавдання. Метод фізичних дій. Розвиток системи сучасними театральними діячами та педагогами.

Тема 2. Елементи сценічної дії

а) фізична свобода та сценічне самопочуття, темп та ритм

Фізична свобода – шлях до створення сценічної свободи як необхідної умови творчого процесу. Засоби створення сценічного самопочуття. Складання комплексу вправ для розвитку вміння відчувати своє тіло володіти ним. Темп та ритм – складові частини сценічної дії. Темп як характеристика зовнішніх ознак розвитку дії. Ритм як характеристика внутрішніх ознак розвитку дії (динаміки, інтенсивності, напруженості). Приклади поведінки людини в різних темпах. Розуміння темпу як швидкості розвитку будь-якої дії. Аналіз поведінки людини на прикладі фізичного та психічного складу процесу дії. Залежність темпу та ритму від процесу дії. Зумовленість виникнення певних темпів і ритмів змістом дії. Ритм як складний психічний процес, зумовлений складними запропонованими обставинами.

б) пам'ять фізичних дій

Універсальність вправ на розвиток пам'яті фізичних дій: залучення до роботи практично всіх елементів сценічної дії. Вміння спостерігати, запам'ятовувати зорові, дотикові, слухові відчуття як необхідна умова створення дійової, активної поведінки людини. Розвиток відчуття логіки поведінки через вправи на пам'ять фізичних дій. Правдивість, переконливість та зацікавленість як необхідні умови успішного освоєння вправ на пам'ять фізичних дій.

в) сценічна увага

Увага як здібність людини зосереджуватися на будь-якому об'єкті. Види уваги – свавільна та мимовільна. Особливість сценічної уваги. Кола уваги: мале, середнє та велике. Почуття людини і своєрідність форм уваги – дотикова, зорова, слухова. Увага як найважливіший елемент сценічної дії. Фізична свобода як необхідна умова, що створює можливість активного

включення уваги до дії. Володіння свавільною увагою як необхідна умова сценічної творчості.

г) сценічна віра

Сценічна віра як здібність людини ставитися до штучного оточення та умов як до справжньої дійсності. Сценічна віра і створення «життя людського духу». Значення магічного «якби» у вихованні почуття віри. Запропоновані обставини та значення віри у сприйманні їх людиною в процесі побудови сценічної дії. Значення розвинутої сценічної віри актора у створенні переконливого життя людини у штучних умовах сцени.

д) емоційна пам'ять та уявлення

Здібність кожної людини зберігати емоційні враження від різних подій у власному житті на конкретних прикладах. Умови, завдяки яким людина спроможна відновлювати колишні емоційні почуття. Розуміння відновлення фізичної дії під час виникнення емоційної оцінки як умови, необхідної для розвинення емоційної пам'яті. Пам'ять – дотикова, чутна, зорова, смакова, фізичних дій – база для виникнення емоційних вражень та їх відновлення. Уява як здатність людини створювати у своїй уяві нові форми та явища на базі життєвого досвіду та вражень. Уявлення – найважливіший елемент сценічної дії. Значення уявлення в перетворенні оточення та запропонованих обставин відповідно до творчих завдань та своїх намірів. Вплив уявлення на здібність актора знаходити та реалізовувати правильну лінію поведінки людини в будь-яких ситуаціях.

Практичне заняття: навести приклади вправ на розвиток пам'яті фізичних дій.

Тема 3. Спілкування та взаємодія. Спілкування як процес. Умови виникнення спілкування

Спілкування як процес. Умови виникнення спілкування. Розуміння на життєвих прикладах природи спілкування між людьми. Спілкування в умовах запропонованих обставин. Значення всіх елементів сценічної дії в реалізації процесу спілкування. Етюд – найкраща форма опанування навичками спілкування. Спілкування як процес взаємодії між людьми в боротьбі за досягнення своєї мети. Визначення на прикладах послідовності процесу спілкування: виникнення мети, пошуки об'єкта уваги, привертання до уваги до себе, передання інформації, оцінка, виникнення нової мети тощо.

Практичне заняття: визначення на прикладах послідовності процесу спілкування.

Тема 4. Розробка комплексу вправ для тренінгу з акторського мистецтва

Розуміння проведення тренінгу як необхідної умови для створення відповідного сценічного самопочуття. Розробка конкретних вправ на

розвинення окремих елементів за поданими на уроках прикладами. Принцип розробки комплексу вправ – від простого до складного.

Обґрунтування послідовності використання вправ як логіки поступового ускладнення тренінгу. Підпорядкування окремих елементів тренінгу композиційній єдності – умова організації показу. Показ практичних робіт як звіт про творчі досягнення за навчальний термін. Виконання різноманітних видів робіт у процесі підготовки творчого звіту. Розуміння колективності в організації та показі творчих робіт. Виховання почуття особистої відповідальності за результат показу.

Практичне заняття: показ практичних вправ для тренінгу з акторського мистецтва.

Тема 5. Розробка комплексу вправ для тренінгу з режисерського мистецтва

Розуміння проведення режисерського тренінгу як необхідної умови для створення відповідної сценічної дії. Розробка конкретних вправ на розвинення окремих елементів режисерського мистецтва за поданими на заняттях прикладами. Принцип розробки комплексу вправ – від простого до складного. Обґрунтування послідовності використання вправ як логіки поступового ускладнення тренінгу з режисерського мистецтва. Підпорядкування окремих елементів тренінгу композиційній єдності як умова організації показу. Показ практичних робіт як звіт про творчі досягнення за навчальний термін. Виконання різноманітних видів робіт у процесі підготовки творчого звіту. Розуміння колективності в організації та показі творчих робіт. Виховання почуття особистої відповідальності за результат показу

Практичне заняття: показ практичних вправ для тренінгу з мистецтва режисури.

РОЗДІЛ 2. ВІД ВПРАВ ДО СЦЕНІЧНОГО ЕТЮДУ

Тема 6. Сценічний етюд та його значення в розвитку акторських навичок. Ідейно-тематичний аналіз етюду.

Етюд як найвища форма вправи на розвинення всіх елементів сценічної дії. Побудова сюжету етюду від початку через розвиток і до фіналу події, про яку йдеться в етюді. Ідейна змістовність етюду як одна з істотних відзнак його від вправи. Послідовне, логічне, виправдане життя та поведінка людини в запропонованих обставинах – умова, що вимагає від виконавця володіння всіма елементами сценічної дії. Етюд – драматургічна форма з відповідними до цього ознаками. Примітивність драматургії етюду і значність проблем, що можуть бути порушеними ним. Тема – головна проблема, яку порушує автор етюду.

Практичне заняття: складання сценічного етюд на майданчику.

Тема 7. Поняття про тему, конфлікт та ідею етюд Поняття про дію та засоби її реалізації в етюді

Конфлікт – зіткнення за проблемою. Ідея – головна думка, яку стверджує автор етюд розвитком конфлікту в етюді. Спроможність вигаданого сюжету виправдовувати ідейно-тематичний зміст створеного етюд – одна з найважливіших умов доцільної та продуктивної роботи над етюдом. Вплив змісту етюд на використання засобів художньої виразності. Використання пластики, музики, світла для розкриття змісту етюд. Розвиток навичок спілкування у вправах та етюдах.

Дія – єдиний психофізичний процес досягнення мети в боротьбі із запропонованими обставинами, який розвивається певним чином у просторі та за часом. Наявність мети. Прагнення за будь-яку ціну досягти її здійснення і вольове зусилля в процесі боротьби за досягнення мети як обов'язкові умови здійснення дійового процесу. Початок, розвинення та закінчення дійового процесу. Конфлікт як основа розвитку дії. Основні характеристики дії: доцільність, свідомість, цілеспрямованість, органічність, правдивість.

Сюжет – форма висловлення авторської думки. Залежність логіки поведінки, правдивості та переконливості від досконалості володіння всіма елементами сценічної дії. Початок етюд – виникнення мети. Подальший процес – боротьба за її досягнення. Боротьба розвивається, досягає своєї найвищої позиції і закінчується логічним фіналом. Конфлікт – основа боротьби.

Практичне заняття: робота над пластикою, музикою, світлом з метою розкриття ідейного змісту етюд на сценічному майданчику. Ускладнення запропонованих обставин у вправі на пам'ять фізичних дій.

Тема 8. Розвиток навичок органічної дії в роботі над сценічним етюдом

Сюжет – форма висловлення авторської думки. Залежність логіки поведінки, правдивості та переконливості від досконалості володіння всіма елементами сценічної дії. Початок етюд – виникнення мети. Подальший процес – боротьба за її досягнення. Боротьба розвивається, досягає своєї найвищої позиції і закінчується логічним фіналом. Дотримання єдності місця, часу та дії в етюді як створення умов для виникнення органічної поведінки людини. Зберігання зон мовчання в етюді. Виникнення слова як вкрай необхідної умови подальшого зберігання достовірності життєвого процесу.

Практичне заняття: робота над удосконаленням сюжету етюд, побудова логіки поведінки дійової особи. Опанування необхідних зон мовчання в етюді.

Тема 9. Спрямованість етюд: надзавдання, наскрізна дія етюд та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями

Розуміння спрямованості як головної мети, заради якої реалізується творча робота. Надзавдання – практичне завдання, наскрізна дія – засоби та шляхи здійснення визначеної мети. Необхідність точного розуміння режисером практичної мети своєї постановки етюд і бачення шляхів її досягнення через роботу з актором та використання художніх засобів. Вміння захоплювати виконавців режисерським баченням – необхідна умова творчого спілкування. Розвиток творчої ініціативи виконавців та заохочування їх до вирішення творчих проблем.

Практичне заняття: робота над формуванням спрямованості в етюд, чітке формулювання надзавдання й наскрізної дії та донесення її до виконавців.

Тема 10. Пластичне та просторове вирішення режисерського етюд за власним вибором

Організація дії в просторі – необхідна умова змістовного й художньо-образного вирішення етюд. Розуміння використання просторової та пластичної виразності – як неодмінна якість режисера та його художньо-образного бачення. Розташування на сцені – не свавілля, не бездумне розміщення, а свідомий намір режисера висловити за допомогою простору та розміщення в ньому акторів певну режисерську думку.

Практичне заняття: розробка мізансценування в етюд.

Тема 11. Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту режисерського етюд за власним вибором

Темпоритм, атмосфера, музика та шуми, світло, костюми – елементи художньої виразності, що можуть бути використаними для виявлення ідейно-художнього змісту етюд. Зовнішні та внутрішні ознаки розвитку дії та їх розуміння в практичному використанні. Атмосфера як створення певного емоційного змісту події, практичне її здійснення. Музика – виразник певного настрою та емоційного стану людини. Засоби виконання музичного вирішення. Шуми та їх значення в художньому вирішенні та розкритті головного змісту події. Формування творчих відносин режисера з виконавцями художньо-образних засобів.

Практичне заняття: виявлення темпоритму етюд, введення музичних та шумових матеріалів задля побудови правильної атмосфери в етюд за власним вибором.

Тема 12. Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями режисерського етюд

Особливості організації сценічної дії в групових та масових режисерських етюдах. Функція режисера-організатора в роботі з виконавцями. Композиція масових мізансцен. Підпорядкування всіх учасників масової сцени одній події. Визначення персональних завдань для кожного учасника етюд.

Практичне заняття: вдосконалення роботи режисера з виконавцями в етюді за власним вибором.

Тема 13. Корегування етюд відповідно до розробки режисерського задуму

Створення етюд – творчий процес, що зумовлює виникнення нового сценічного твору. Розвиток уміння перевіряти зроблений аналіз та задум етюд і підпорядкування творчого задуму доцільним пошукам та засобам його реалізації.

Практичне заняття: аналіз помилок і подальший пошук режисерських прийомів для розкриття задуму в етюді за власним вибором.

Тема 14. Організація показу практичної роботи

Репетиція як творчий пошук. Види репетицій: застольні, у «вигородах», репетиції на сцені – прогонні, монтувальні, генеральні. Проведення творчого показу. Аналіз та обговорення практичної роботи.

Практичне заняття: показ режисерських етюдів за власною темою здобувача.

РОЗДІЛ 3. СПРИЙНЯТТЯ – ОСНОВА ТВОРЧОСТІ РЕЖИСЕРА

Тема 15. Принцип вибору теми режисерського етюд за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)

Виявлення наявності конфлікту в запропонованій темі етюд або художньому творі. Відзнаки емоційного впливу твору або теми етюд від конфліктності. Ідейні та художні якості запропонованого етюд. Відповідальність етюд вимогам єдності дії, часу та місця. Умова виправданого мовчання та її дотримання в етюді. Використання слова як вкрай необхідного елементу дії.

Практичне завдання: на практиці вибрати художній твір для розробки етюд за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).

Тема 16. Особливості роботи над етюдом за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)

Режисерський етюд як первісна драматургічна форма. Ознаки драматургії в етюд: наявність теми, конфлікту, ідеї та необхідної кількості подій, через які відтворюється ідейно-тематичний зміст етюд. Принцип

вибору художнього твору для розробки етюду: наявність чітко висловленого драматургічного конфлікту, умови для створення зон виправданого мовчання, наближеність за умовами до виконавців, розуміння тематичного змісту твору, можливості для дотримання єдності дії, місця та часу.

Практичне заняття: прослуховування музичного, літературного та перегляд образотворчих матеріалів для створення режисерського задуму етюдів за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).

**Тема 17. Поняття про подію та її значення в роботі над етюдом за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).
Класифікація подій**

Подія – вчинок, явище або факт, що впливають на розвиток дії та визначають завдання й відносини дійових осіб. Визначення завдання дійових осіб у події. Побудова сюжету за подіями. Подія як певний етап розвитку дії. Логічні помилки в події та логіка побудови розвитку дії. Різні ступені впливу на розвиток дії поділяють події за значенням – головні та другорядні. Значення головних і другорядних подій у побудові сюжету та розвитку логіки дії.

Практичне заняття: у процесі створення етюду визначити логічні помилки в події етюду за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).

РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ РЕЖИСЕРСЬКОГО ЗАДУМУ

Тема 18. Розробка режисерського аналізу та задуму етюду

Режисерська розробка етюду – складання сюжету за художнім твором. Дійовий та ідейно-тематичний аналізи: визначення подій, теми, конфлікту та ідеї етюду. Розробка елементів режисерського бачення етюду: визначення спрямованості, ідейно-змістовних акцентів та засобів реалізації режисерського задуму. Тема як головна проблема, яку порушує автор у своєму творі (етюді). Конфлікт як зіткнення через проблему. Ідея – головна думка, яку стверджує автор твору (етюду). Режисерська розробка – визначення мети, заради якої здійснюється постановка вигаданого режисером етюду.

Практичне заняття: розробка елементів режисерського бачення етюду: визначення спрямованості, ідейно-змістовних акцентів та засобів реалізації режисерського конкретного етюду.

**Тема 19. Ідейно-тематичний аналіз етюду: тема, конфлікт, ідея, жанр.
Здійснення ідейно-тематичного аналізу в роботі з виконавцями**

Виявлення теми, конфлікту та ідеї етюду через низку подій. Взаємозв'язок між сюжетом та ідейно-тематичним змістом етюду. Сюжет як

низка подій. Подія – втілення ідейно-тематичного змісту в конкретних вчинках та явищах. Залежність ідейно-тематичного аналізу від сюжету і вплив сюжету на зміст аналізу. Бездоганне виконання учасниками етюдів режисерських вказівок та зауважень як необхідна умова перевірки точності виконання ідейно-тематичного та дійового аналізу етюдів та його режисерського задуму. Формування відносин між режисером та виконавцями під час творчого процесу.

Практичне заняття: формування відносин між режисером та виконавцями під час творчого процесу – роботи над етюдом.

Тема 20. Спрямованість етюдів: надзавдання, наскрізна дія етюдів та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями

Розуміння спрямованості як головної мети, заради якої реалізується творча робота. Надзавдання – практичне завдання, наскрізна дія – засоби та шляхи здійснення визначеної мети. Необхідність точного розуміння режисером практичної мети своєї постановки етюдів і бачення шляхів її досягнення через роботу з актором та використання художніх засобів. Вміння захоплювати виконавців режисерським баченням – необхідна умова творчого спілкування. Розвиток творчої ініціативи виконавців та заохочування їх до вирішення творчих проблем.

Практичне заняття: режисерська розробка сценічного етюдів на сценічному майданчику.

Тема 21. Пластичне та просторове вирішення етюдів за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного)

Організація дії в просторі – необхідна умова змістовного та художньо-образного вирішення етюдів. Розуміння використання просторової та пластичної виразності як неодмінна якість режисера та його художньо-образного бачення. Розташування на сцені – не свавілля, не бездумне розміщення, а свідомий намір режисера висловити за допомогою простору та розміщення в ньому акторів певну режисерську думку. Аналіз пластичних і просторових рішень у картинах відомих художників. Розвинення просторового та пластичного бачення за допомогою заданих за темою композицій.

Практичне заняття: виявлення в етюдів складових – темпоритму, атмосфери, музики та шумів, світла, костюмів – для розкриття ідейно-художнього змісту етюдів.

Тема 22. Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту етюдів за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного)

Темпоритм, атмосфера, музика та шуми, світло, костюми – елементи художньої виразності, що повинні бути використаними для виявлення ідейно-художнього змісту етюдів. Зовнішні та внутрішні ознаки розвитку дії і їх розуміння в практичному використанні. Атмосфера як створення певного емоційного змісту події і практичне її здійснення. Музика – виразник певного настрою та емоційного стану людини. Засоби виконання музичного вирішення. Шуми та їх значення в художньому вирішенні та розкритті головного змісту події. Формування творчих відносин режисера з виконавцями художньо-образних засобів.

Практичне заняття: визначення темпоритму етюдів за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).

Тема 23. Закріплення навичок роботи з виконавцями в роботі над масовими та груповими етюдів

Особливості організації сценічної дії в групових та масових режисерських етюдів. Функція режисера-організатора в роботі з виконавцями. Композиція масових мізансцен. Підпорядкування всіх учасників масової сцени одній події. Визначення персональних завдань для кожного учасника події на підставі вивчення певних історико-архівних та інших інформаційних матеріалів.

Організація тематичного показу етюдів за творами образотворчого мистецтва, музичних та літературних творів.

Практичне заняття: підпорядкування всіх учасників масової сцени одній події етюдів.

Тема 24. Корегування етюдів відповідно до розробки режисерського задуму

Створення етюдів – творчий процес, що зумовлює виникнення нового сценічного твору. Розвиток уміння перевіряти зроблений аналіз та задум етюдів і підпорядкування творчого задуму доцільним пошукам та засобам його реалізації.

Практичне заняття: аналіз помилок та подальший пошук режисерських прийомів для розкриття задуму в етюдів за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).

Тема 25. Організація показу практичної роботи

Репетиція як творчий пошук. Види репетицій: застольні, у «вигородках», репетиції на сцені – прогонні, монтувальні, генеральні. Проведення творчого показу. Аналіз та обговорення практичної роботи.

Практичне заняття: аналіз помилок та подальший пошук режисерських прийомів для розкриття задуму в етюдів за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).

РОЗДІЛ 5. ІНСЦЕНІЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ. ГОЛОВНІ РОЗДІЛИ ПОСТАНОВОЧНОГО ПЛАНУ

Тема 26. Обґрунтування вибору. Режисерський аналіз: автор і літературний твір. Ідейно-тематичний аналіз інсценівки літературного твору. Жанр

Постановочний план вистави – документ, що відтворює процес роботи над виставою і містить у собі порядок розміщення виконаних розділів плану. I розділ плану – режисерський аналіз драматургічного твору. II розділ плану – режисерське бачення вистави (експлікація). III розділ плану – документація. Обґрунтування вибору твору являє собою переконливі мотиви, за якими режисер має намір брати до роботи саме цей твір. Мотиви обґрунтування твору – ідейно-змістовні та художні якості твору, актуальність, наявність виконавців на ролі, можливості для проведення навчальної та виховної роботи в колективі на підставі роботи над цим твором – матеріальні можливості для виготовлення художнього оформлення, пошиття костюмів та ін. Автор і літературний твір для майбутньої інсценівки.

Біографія драматурга. Факти життя та творчості автора, що визначили певний напрям його творчості, сприяли тематиці творів. Система поглядів, що сформувалися під впливом конкретних історичних та соціально-економічних умов. Особливості творчості. Проблематика його творів.

Ідейно-тематичний аналіз інсценівки літературного твору.

Тема – проблема, яку порушує автор у творі. Ідея – головна думка, яку стверджує автор п'єси. Конфлікт – сутичка за головним питанням, за проблемою. Дія та контрдія як дві тенденції розвитку конфлікту. Розташування головних дійових осіб за конфліктом. Жанр та характер драматургічного твору.

Практичне заняття: написання постановочного плану.

Тема 27. Дійовий аналіз інсценівки. Архітектоніка

Літературно-сценічна історія твору. Іконографічний матеріал.

Визначення подій за класифікацією – початкова подія, головні та другорядні. Завдання дійових осіб у кожній події. Залежність розвитку логіки дії від правильно визначених подій. Завдання як практичні цілі, зумовлені конкретною подією та запропонованими обставинами.

Архітектоніка

Архітектоніка як логіка розвитку, побудови конфлікту. Головні вузли архітектоніки: експозиція викладання умов, за якими буде розвиватися дія; зав'язка – перша сутичка за темою, зародження конфлікту; розвиток дії – низка подій, через які спостерігається розвиток конфлікту до його найвищої

точки; кульмінація – найвища точка розвитку конфлікту – подія, у якій вирішується доля теми; розв'язка – вирішення конфлікту, розв'язання теми твору. Відзнаки композиції – побудови твору – від архітекtonіки, побудови розвитку конфлікту.

Літературно-сценічна історія твору

Історія написання художнього твору як прагнення автора висловити з найбільшою переконливістю порушену тему. Вплив історичних та життєвих умов на розвинення теми твору. Сценічна історія як своєрідність тлумачення твору через специфічні умови суспільного та політичного життя. Вплив соціально-економічних та історичних умов на тлумачення драматургічного твору.

Іконографічний матеріал

Драматургічний твір як відбиток конкретного життя в конкретних соціально-економічних та історичних умовах. Своєрідність поведінки людини, її положення в суспільстві та відносин з іншими людьми як відбиток у творі конкретних життєвих умов, притаманних певному часу. Значення вивчення іконографічного матеріалу у створенні правдивих умов існування виконавців на сцені. Оформлення інформаційного матеріалу.

Практичне заняття: на конкретному прикладі визначити архітекtonіку художнього твору.

Тема 28. Режисерське бачення вистави за інсценівкою літературного твору (експлікація). Спрямованість. Надзавдання та наскрізна дія. Система образів. Інтерпретація дії. Атмосфера і темпоритм

Режисерське бачення вистави як суб'єктивне трактування драматичного твору в художньо-образній трансформації. Експлікація – короткий письмовий супровід художнього твору, що містить пояснення та оцінку даного історично-художнього явища. Експлікація як розкриття логіки та послідовності режисерського бачення вистави. Визначення надзавдання як життєво важливої практичної цілі, заради якої здійснюється конкретна вистава. Зумовленість надзавдання проблемами сьогодення, історичними та суспільно-політичними умовами життя. Наскрізна дія як шлях здійснення надзавдання. Визначення засобів, за допомогою яких режисер здійснюватиме в практичній роботі наскрізну дію. Зерно як почуття, що об'єднує постановника, творчий колектив і глядача під час творчого акту. Зумовленість визначення зерна вистави світоглядом та ставленням режисера до проблем сучасності.

Система образів. Дійові особи п'єси як виразники різних позицій у ставленні до проблеми твору. Розподіл їх за участю в конфлікті. Написання характеристик дійових осіб як обов'язкова умова розуміння кожної окремої особи та її позиції в боротьбі за вирішення конфлікту. Розробка

характеристики дійової особи. Зміст характеристики. Значення ставлення до конфлікту та надзавдання, наскрізної дії та зерна дійової особи на визначення її позиції в системі образів.

Інтерпретація дії як тлумачення драматургічного твору. Розподіл вистави на «режисерські епізоди» та його значення в інтерпретації дії. Ідейно-змістовний акцент (ІЗА) як головний засіб висловлення інтерпретації дії. Визначення дійової особи, яка веде сцену. Темпоритм, атмосфера, світло, шумове та музичне оформлення, просторове та пластичне вирішення вистави, художнє оформлення як засоби втілення ідейно-змістовного акценту.

Атмосфера як звуко-зорове середовище, у якому відбувається сценічна дія. Розуміння атмосфери не як зовнішньоформального компоненту театральної вистави, а як компоненту, що пронизує і наповнює всю структуру інсценівки. Виникнення атмосфери через виявлення взаємодії особи з оточенням і навколишньою обстановкою за допомогою відповідної організації сценічного простору, кольору, світла, музики, шумів, матеріалу декорацій та одягу сцени. Визначення різновидів атмосфери інсценівки. Темп як швидкість, з якою відбувається розвиток дії в п'єсі. Ритм як співвідношення тривалості основних складових частин руху, характеристика динаміки дії.

Практичне заняття: формування режисерського задуму інсценівки.

Тема 29. Художньо-образне та музично-шумове вирішення вистави за інсценівкою літературного твору. Розповідь про загальні художні риси майбутньої вистави

Художньо-образне вирішення вистави як один із засобів реалізації ідейного змісту вистави. Принципи художнього оформлення вистави: натуралістичне, ілюзорне, фрагментарне («у сукнях» та концертне), умовне, абстрактне просторове бачення вистави. Світлове вирішення. Використання системи декорацій для висловлення ідейного змісту вистави.

Значення музичного та шумового оформлення вистави в розкритті ідейного змісту вистави. Принципи музичного оформлення (оригінальне складання, підбір). Типи музики: сюжетна та сюжетно-образна. Змістові навантаження музики (що супроводжує дію, ілюструє її, контрастує до неї, має самостійне значення й виконує функцію дійової особи тощо). Застосування різних засобів виконання шумових ефектів та музичного супроводження.

Розповідь про художні риси майбутньої вистави як здібність режисера не тільки художньо мислити, але й логічно, переконливо, емоційно розповісти про своє творче бачення п'єси. Відзнаки розповіді про сюжет п'єси, розповіді про використання технічних засобів у виставі.

Практичне заняття: написати на конкретному прикладі розповідь про художні риси майбутньої постановки.

Тема 30. Документація

Документи як відтворення практичної роботи режисера над виставою. Режисерський примірник п'єси (головні частини та їх значення в роботі над виставою). Ескізи (їх оформлення та значення в роботі над режисерською розробкою бачення вистави) й партитури світового та музично-шумового оформлення вистави, їх складання й значення. Графік роботи над виставою (принцип розробки графіку та його значення в організації творчої та технічної роботи колективу). Розробка рекламної продукції, її виготовлення й розповсюдження.

Практичне заняття: створити документацію щодо реалізації творчого задуму інсценівки.

РОЗДІЛ 6. ЗАСТОЛЬНИЙ ПЕРІОД ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В РОБОТІ НАД ІНСЦЕНІВКОЮ

Тема 31. Інсценізація літературного твору: правила та вимоги

Принцип вибору твору для інсценізації.

Основні вимоги щодо літературного твору, запропонованого для інсценізації. Аналіз твору за його дійовими якостями. Ідейна спрямованість твору та актуальність його проблеми. Наявність виконавців у колективі для здійснення творчого задуму в роботі над інсценівкою. Головні завдання навчальної та суспільно корисної роботи в колективі та за його межами роботи, що зумовлені вибраним для роботи твором.

Збереження авторської неповторності твору, його стильових та ідейних особливостей. Побудова логічно розвиненої невинної дії. Побудова діалогу як форми викриття конфлікту твору. Використання оповідального тексту для написаного діалогу для створення логічної дії. Додержування єдностей місця, часу, дії.

Практичне заняття: побудова діалогу як форми викриття конфлікту твору.

Тема 32. Ідейно-тематичний аналіз інсценівки за літературним твором

Дійовий аналіз як основа для визначення ідейно-тематичного аналізу інсценівки за літературним твором. Висловлення теми, конфлікту та ідеї через події інсценівки. Практичне втілення конфлікту у відносинах між дійовими особами. Створення додаткових подій, яких не вистачає в літературному творі для логічної побудови конфлікту. Визначення головних подій та їх значення в побудові розвитку конфлікту.

Практичне заняття: практичне втілення конфлікту у відносинах між дійовими особами.

Тема 33. Архітектоніка інсценівки. Жанр

Композиція та архітектоніка в інсценівці. Розуміння архітектоніки як логіки розвитку конфлікту, композиції як логіки художньо-образної побудови твору. Розуміння жанру як погляду на поставлену автором у творі проблему. Вплив жанру на використання художніх засобів.

Практичне заняття: режисерські проби інсценівки на сценічному майданчику. Визначення жанру інсценівки.

Тема 34. Дійовий аналіз інсценівки за літературним твором

Осягнення ідейного змісту інсценівки. Визначення подій у літературному творі. Побудова логічної послідовності подій. Визначення завдань дійових осіб у подіях. Перевірка правильного визначення подій за методом дійового аналізу (імпровізації та етюди за ситуацією літературного твору). Розвинення навичок спілкування. Розуміння взаємовідносин між дійовими особами та їх втілення в діалозі. Виховання навичок самостійної роботи режисера з виконавцями.

Практичне заняття: імпровізації та етюди за ситуацією літературного твору.

Тема 35. Опанування методикою роботи режисера з виконавцями над аналізом літературного твору

Прищеплення потреби кожного учасника брати безпосередню участь у перетворенні оповідального твору на драматургічний. Обговорення правильності визначених подій за методикою дійового аналізу. Розвинення необхідного всебічного аналізу та обговорення роботи кожного учасника як неодмінної умови створення здорового психологічного клімату та творчої атмосфери. Засоби залучення до активної роботи. Виховання прагнення й здібностей у кожного учасника самостійно проводити роботу з виконавцями за будь-яким розділом.

Практичне заняття: використання засобів залучення до активної роботи учасників інсценівки.

Тема 36. Розробка режисерського задуму інсценівки в планувальний період

Розуміння надзавдання як життєво важливої практичної мети, в ім'я якої ставиться вибрана інсценівка, у практичній роботі з виконавцями. Вплив світогляду, культури та моральних якостей режисера на визначення задуму вистави за інсценівкою літературного твору. Формалізм і щирість у визначенні режисерського задуму, їх вплив на результативність практичної роботи режисера. Методика визначення спрямованості вистави за інсценівкою літературного твору. Зерно інсценівки як режисерський біль, через який режисер зупинив свій вибір саме на цьому творі. Висловлення зерна інсценівки.

Практичне заняття: подальша практична робота над режисерським задумом вистави за інсценівкою літературного твору.

Тема 37. Інтерпретація дії. Пластичне та просторове вирішення інсценівки

Практичне розуміння ідейно-змістовного акценту як тлумачення драматургічного твору. Визначення головного змісту події щодо визначеного надзавдання. Розуміння в практичній роботі ідейно-змістовного акценту (ІЗА) як найважливішого засобу висловлення тлумачення драматургічного твору. Актор – найголовніший засіб для режисера, за допомогою якого він здійснює втілення ІЗА. Ідейно-змістові акценти – шлях досягнення надзавдання, тобто наскрізна дія. Свобода творчості та свавілля. Неприпустимість тлумачення твору всупереч авторському розумінню проблеми та ідеї. Етика ставлення режисера до авторського твору. Розуміння мізансцени як засобу висловлення режисерської думки. Залежність мізансцени від жанру та стилю твору. Розуміння в практичній роботі побудови мізансцени, яка відповідала б головному змісту події. Композиція мізансцени. Головні закони мізансцени та їх дотримання в практичній роботі. Використання системи мізансценування в інсценівці.

Робота з виконавцями над виправданням художньо-образних мізансцен.

Практичне заняття: використання системи мізансценування в інсценівці літературного твору.

Тема 38. Використання засобів художньо-образної виразності в режисерському задумі інсценівки

Актор – найголовніша фігура передачі та втілення режисерського задуму: робота з актором над його розумінням. Використання мізансценування, темпоритму, атмосфери, світла для втілення ідейно-змістовного акценту. Підпорядкування всіх засобів сценічної виразності створенню умов для доцільного існування актора в заданих умовах та досягненню точного втілення надзавдання вистави.

Практичне заняття: використання темпоритму, атмосфери, світлового та музично-шумового оформлення в практичній реалізації ідейно-змістовного акценту події.

Тема 39. Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями над втіленням режисерського задуму у випускний період

Розвиток навичок самостійно вести роботу над інсценівкою: проводити дійовий та ідейно-тематичний аналізи, розглядати проблеми щодо визначення спрямованості інсценівки, тлумачення твору через ІЗА. Прищеплення навичок проводити роботу за планом, а не стихійно. Перевірка результатів творчої роботи з виконавцями. Професійність зауважень

режисера до виконавців. Етика висловлень зауважень виконавцям, відносин між режисером та виконавцями.

Практичне заняття: перевірка результатів творчої роботи з виконавцями.

Тема 40. Корегування інсценівки відповідно до розробки режисерського задуму

Створення інсценівки – творчий процес, що зумовлює виникнення нового драматургічного твору. Вплив авторської думки на автора інсценівки і подальший розвиток розуміння твору та емоційного сприйняття його режисером. Свалілля як наслідок відсутності достатньої культури в режисера та неправильного розуміння твору, перекручування його змісту. Розвиток уміння перевіряти зроблений аналіз та задум інсценівки і підпорядковування творчого задуму доцільним пошукам та засобам його реалізації.

Практичне заняття: розвиток уміння перевіряти зроблений аналіз інсценівки літературного твору.

Тема 41. Організація показу практичної роботи

Принцип вибору інсценівок для показу – виконання в повному обсязі навчальної роботи на високому рівні. Складання програми показу інсценівок як творчого звіту або проведення тематичного вечора. Розподіл обов'язків між членами колективу щодо підготовки вечора. Організаційна робота (оповіщення глядачів, підготовка приміщення, організація чергування тощо).

Практична робота: складання програми показу інсценівок як творчого звіту.

Тема 42. Режисерська вистава як інтелектуальна власність: сутність і фундаментальні цінності академічної доброчесності

Академічна доброчесність як важлива складова державної політики у сфері освіти. «Академічна доброчесність» як дефініція Закону «Про вищу освіту». Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками. Порушення академічної доброчесності. Академічна відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності. Основні принципи захисту інтелектуальної власності.

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ, ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Завдання до практичних, індивідуальних занять та самостійної роботи студентів.

РОЗДІЛ 1. ОСВОЄННЯ ЕЛЕМЕНТІВ АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ В РОБОТІ НАД ВПРАВАМИ ТА ЕТЮДАМИ

Тема 1. Театр як творчий процес. Система акторської школи реалістично-психологічного театру та її значення в розвитку професійних навичок режисера шоу та артпроектів

Самостійна робота студентів: розглянути виникнення «системи» школи психологічного театру як об'єктивного процесу розвитку театру та становлення науки про театральне мистецтво.

Мета: ознайомлення здобувачів з основними засадами театального мистецтва, розкрити сутність мистецьких процесів.

Завдання:

1. Розглянути об'єктивні закономірності художньої творчості.
2. Засвоїти сутність методу фізичних дій.
3. Навести приклади розвитку системи Станіславського сучасними театральними діячами та педагогами.

Література: [4; 6; 7; 11; 14; 16; 18;20].

Тема 2. Елементи сценічної дії: а) фізична свобода та сценічне самопочуття; темп і ритм; б) пам'ять фізичних дій; в) сценічна увага; г) сценічна віра; д) емоційна пам'ять та уявлення

Самостійна робота студентів: скласти комплекс вправ для розвинення вміння відчувати своє тіло, володіти ним.

Мета: засвоїти головні елементи сценічної дії.

Завдання:

1. Знати засоби створення сценічного самопочуття.
2. З'ясувати як пов'язані між собою темп і ритм.
3. Розглянути ритм як характеристику внутрішніх ознак розвитку дії, а темп як характеристику зовнішніх ознак розвитку дії.

Практичне заняття: приклади вправ на розвиток пам'яті фізичних дій.

Мета: навчитися спостерігати, запам'ятовувати зорові, дотикові, слухові відчуття.

Питання:

1. Яке значення має логіка поведінки через вправи на пам'ять фізичних дій?
2. Що таке сценічна віра та сценічне уявлення?
3. Які необхідні умови успішного освоєння вправ з акторської майстерності?
4. Що таке ритм?

5. Що таке темп?

Література: [1;2;3;9;12;18;20;22;23].

Тема 3. Спілкування та взаємодія. Спілкування як процес. Умови виникнення спілкування

Самостійна робота студентів: зрозуміти на життєвих прикладах природу спілкування між людьми.

Мета: засвоїти, що етюд – це найкраща форма опанування навичками спілкування.

Завдання:

1. З'ясувати сутність спілкування в умовах запропонованих обставин дії.
2. Розібрати спілкування як процес взаємодії між людьми в боротьбі за досягнення своєї мети.

Практичне заняття: визначення на прикладах послідовності процесу спілкування.

Мета: зрозуміти умови виникнення уваги, пошуки об'єкта уваги, повертання уваги до себе, передання інформації, оцінку, виникнення нової мети.

Питання:

1. Що таке спілкування?
2. Які види передання інформації існують?
3. Що таке мета в процесі спілкування?
4. Яке значення всіх елементів сценічної дії в реалізації процесу спілкування?

Література: [1;2;3;9;12;18;20;22;23].

Тема 4. Розробка комплексу вправ для тренінгу з акторського мистецтва

Самостійна робота студентів: розробка конкретних вправ на розвинення окремих елементів за поданими прикладами.

Мета: засвоєння тренінгу як необхідної умови для створення відповідного сценічного самопочуття.

Завдання:

1. З'ясувати сутність принципу розробки комплексу вправ – від простого до складного.
2. Обґрунтувати послідовність використання комплексу різних вправ.
3. Підпорядкувати окремі елементи тренінгу в композиційній єдності.

Практичне заняття: показ практичних вправ для тренінгу з акторського мистецтва.

Мета: виконання різноманітних видів робіт у процесі підготовки показу вправ.

Питання:

1. Яке значення має розуміння колективності в організації / показі творчих робіт?
2. Чи повинно бути виховане почуття особистої відповідальності за результат показу?

Література: [1;2;3;9;12;18;20;22;23].

Тема 5. Розробка комплексу вправ для тренінгу з режисерського мистецтва

Самостійна робота студентів: розробка конкретних вправ на розвинення окремих елементів режисерського мистецтва за поданими прикладами.

Мета: засвоєння режисерського тренінгу як необхідної умови для створення відповідного сценічного самопочуття.

Завдання:

1. З'ясувати сутність принципу розробки комплексу вправ – від простого до складного.
2. Обґрунтувати послідовність використання комплексу різних вправ.
3. Підпорядкувати окремі елементи режисерського тренінгу в композиційній єдності.

Практичне заняття: показ практичних вправ для тренінгу з акторського мистецтва.

Мета: виконання різноманітних видів робіт у процесі підготовки показу вправ режисерського тренінгу.

Питання:

1. Яке значення має розуміння колективності в організації / показі творчих робіт?
2. Чи повинно бути виховане почуття особистої відповідальності за результат показу?

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

РОЗДІЛ 2. ВІД ВПРАВ ДО СЦЕНІЧНОГО ЕТЮДУ

Тема 6. Сценічний етюд та його значення в розвитку акторських навичок

Самостійна робота студентів: побудова сюжету етюду від початку через розвиток і до фіналу події, яка відбувається в етюді.

Мета: засвоїти сутність етюдю як найвищої форми вправи на розвинення всіх елементів сценічної дії.

Завдання:

1. Обґрунтувати тему, що закладена в етюдю.
2. Написати фабулу етюдю.
3. Визначитися з подіями в етюдю.
4. Виписати послідовні обставини етюдю.

Практичне заняття: складання сценічного етюдю на майданчику.

Мета: засвоїти, що послідовне, логічне, виправдане життя та поведінка людини в запропонованих обставинах – умова, яка вимагає від виконавця володіння всіма елементами сценічної дії.

Питання:

1. Як змінюються дії людини в різних запропонованих обставинах?
2. Чи повинна бути логіка дій в етюдю?

Література: [1;2;3;9;12;18;20;22;23].

Тема 7. Поняття про тему, конфлікт та ідею етюдю Поняття про дію та засоби її реалізації в етюдю

Самостійна робота: розібрати етюдю як драматургічну форму з відповідними до цього ознаками.

Мета: зрозуміти тему, ідею, конфлікт етюдю.

Завдання:

1. Визначити тему як головну проблему, яку порушує автор етюдю.
2. Визначити ідею – головну думку, що стверджує автор розвитком конфлікту етюдю.
3. З'ясувати особливості конфлікту етюдю.
4. Створити ідейно-тематичний аналіз етюдю.

Практичне заняття: робота над ідейно-тематичним аналізом з метою розкриття головної думки етюдю на сценічному майданчику.

Мета: зрозуміти доцільність використання ідейно-тематичного аналізу та його вплив на побудову та розвиток дії етюдю.

Питання:

1. Що таке тема, на яке питання це поняття відповідає?
2. Які використовуються засоби художньої виразності?
3. Яку роль відіграє конфлікт в етюдю?

Індивідуальне заняття: розробка ідейно-тематичного аналізу.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 8. Розвиток навичок органічної дії в роботі над сценічним етюдю

Самостійна робота: письмовий аналіз виконання вправи та етюду.

Мета: засвоїти процес дії як цілеспрямоване, активне, вольове прагнення досягти поставленої мети, а не механічного руху на сцені.

Завдання:

1. Розглянути зародження дії, її розвиток та закінчення й відтворення цього процесу в сюжеті.
2. Визначити залежність логіки поведінки, правдивості та переконливості від досконалості володіння всіма елементами сценічної дії.
3. Розглянути зародження конфлікту, його розвиток та закінчення відтворення цього процесу в сюжеті.

Практичне заняття: ускладнення запропонованих обставин у вправі на пам'ять фізичних дій.

Мета: засвоїти, що загострення боротьби із запропонованими обставинами – умова виникнення конфлікту.

Питання:

1. Що таке дія?
2. Які засоби реалізації дії в етюді?
3. Яка значення має дотримання єдності місця, часу та дії в етюді?

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 9. Спрямованість етюду: надзавдання, наскрізна дія етюду та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями

Самостійна робота: визначення надзавдання та побудова наскрізної дії в етюді.

Мета: розкриття спрямованості як головної мети, заради якої реалізується творча робота.

Завдання:

1. Сформулювати надзавдання етюду.
2. Знайти та логічно побудувати наскрізну дію в етюді.

Практичне заняття: показ етюдів.

Мета: дотримання єдності місця, часу та дії в етюді, створення умов для виникнення органічної поведінки актора.

Питання:

1. Необхідність точного розуміння режисером практичної мети своєї постановки етюду й бачення шляхів її досягнення через роботу з актором та використання художніх засобів.
2. Вміння захоплювати виконавців режисерським баченням – необхідна умова творчого спілкування.

3. Розвиток творчої ініціативи виконавців та заохочування їх до вирішення творчих проблем.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 10. Пластичне та просторове вирішення режисерського етюд (за власним вибором)

Самостійна робота: використання просторової та пластичної виразності етюд (за власним вибором).

Мета: засвоїти, що правильна організація дії в просторі – необхідна умова змістовного та художньо-образного вирішення етюд (за власним вибором).

Завдання:

1. Аналіз пластичних та просторових рішень етюдів попередніх здобувачів.
2. Схематично зобразити розташування дійових осіб на сцені.
3. Засвоїти просторове та пластичне бачення за допомогою заданих за темою композицій.

Практичне заняття: визначення в етюді складових – темпоритму, атмосфери, музики та шумів, світла, костюмів – для розкриття ідейно-художнього змісту етюд (за власним вибором).

Мета: розглянути зовнішні та внутрішні ознаки розвитку дії в їх практичному використанні.

Питання:

1. Організація дії в просторі – необхідна умова змістовного та художньо-образного вирішення етюд.
2. Розуміння використання просторової та пластичної виразності – як неодмінна якість режисера та його художньо-образного бачення.
3. Розташування на сцені – не свавілля, не бездумне розміщення, а свідомий намір режисера висловити за допомогою простору та розміщення в ньому акторів певну режисерську думку.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 11. Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту режисерського етюд (за власним вибором)

Самостійна робота: виявлення ідейно-художнього змісту етюд.

Мета: зрозуміти зовнішні та внутрішні ознаки розвитку дії та їх використання в практичній роботі.

Завдання:

1. Визначити основні елементи художньої виразності етюд.
2. Провести індивідуальні репетиції з виконавцями етюд.

Практичне заняття: визначення основних елементів художньої виразності в етюді (за власним вибором).

Мета: створення емоційного змісту події в режисерських етюдах.

Питання:

1. Темпоритм, атмосфера, музика та шуми, світло, костюми – елементи художньої виразності, що можуть бути використаними для виявлення ідейно-художнього змісту етюд.
2. Зовнішні та внутрішні ознаки розвитку дії і їх розуміння в практичному використанні.
3. Атмосфера як створення певного емоційного змісту події, і практичне її здійснення.
4. Музика – виразник певного настрою та емоційного стану людини. Засоби виконання музичного вирішення.
5. Шуми та їх значення в художньому вирішенні та розкритті головного змісту події.
6. Формування творчих відносин режисера з виконавцями художньо-образних засобів.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 12. Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями режисерського етюд

Самостійна робота: опанування навичками самостійної роботи режисера з виконавцями в етюдах (за власним вибором).

Мета: визначити особливості організації сценічної дії в масових та поодиноких етюдах (за власним вибором).

Завдання:

1. Організація та проведення самостійного репетиційного процесу.
2. Аналіз виконаної роботи та корегування.

Практичне заняття: режисерська робота з виконавцями, побудова органічної та логічної дії в етюдах (за власним вибором).

Мета: розкрити специфічні особливості роботи режисера з виконавцями етюд (за власним вибором).

Питання:

1. Особливості організації сценічної дії в групових та масових режисерських етюдах.
2. Функція режисера-організатора в роботі з виконавцями.
3. Композиція масових мізансцен. Підпорядкування всіх учасників масової сцени одній події.
4. Визначення персональних завдань для кожного учасника етюд.

Індивідуальне заняття: втілення режисерського задуму.

Література: [1;2;3;9;12;18;20;22;23].

Тема 13. Корегування етюдів відповідно до розробки режисерського задуму

Самостійна робота: аналіз та доопрацювання етюдів за розробкою режисерського задуму.

Мета: навчитись критично аналізувати виконану роботу та вміти виявляти, ставити та вирішувати проблеми, які виникають під час втілення режисерського задуму етюдів (за власним вибором).

Завдання:

1. Аналіз виконаної роботи.
2. Корегування етюдів.

Практичне заняття: корегування етюдів відповідно до розробки режисерського задуму.

Мета: навчити здобувача ухвалювати обґрунтовані рішення щодо практичної реалізації режисерського задуму етюдів (за власним вибором).

Питання:

1. Створення етюдів – творчий процес, що зумовлює виникнення нового сценічного твору.
2. Розвиток уміння перевіряти зроблений аналіз та задум етюдів й підпорядкування творчого задуму доцільним пошукам та засобам його реалізації.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 14. Організація показу практичної роботи

Самостійна робота: проведення монтувальних та прогонних репетицій етюдів (за власним вибором).

Мета: опанування методикою роботи режисера під час монтувальних та прогонних репетицій.

Завдання:

1. Створення графіку репетицій показу етюдів (за власним вибором).
2. Розробка та затвердження макета афіші та запрошень на показ.

Практичне заняття: організація показу практичної роботи.

Мета: опанування специфікою організації творчого показу для глядачів.

Питання:

1. Репетиція як творчий пошук.
2. Види репетицій: застольні, у «вигородках», репетиції на сцені – прогонні, монтувальні, генеральні.
3. Проведення творчого показу.
4. Аналіз та обговорення практичної роботи.

Література: [5;12].

РОЗДІЛ 3. СПРИЙНЯТТЯ – ОСНОВА ТВОРЧОСТІ РЕЖИСЕРА

Тема 15. Принцип вибору теми режисерського етюдю за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)

Самостійна робота: виявлення наявності конфлікту в запропонованій темі етюдю або художньому творі (картині).

Мета: з'ясувати наявність та сутність конфлікту в картині.

Завдання:

1. Перевірити відповідність етюдю вимогам єдності дії, часу та місця.
2. Виявити ідейні та художні якості в запропонованому етюдю.

Практичне завдання: на практиці вибрати художній твір для розробки етюдю за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).

Мета: зрозуміти необхідність наявності чітко висловленого драматургічного конфлікту в етюдю.

Питання:

1. Які умови для створення виправданого мовчання в етюдю?
2. Чи можна використовувати слова в етюдю за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного)?

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 16. Особливості роботи над етюдю за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)

Самостійна робота: відбір матеріалу для роботи над етюдю за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).

Мета: розглянути ознаки драматургії в етюдю.

Завдання:

1. Перевірити наявність теми, конфлікту, ідеї в етюдю за художнім твором.
2. Розглянути необхідну кількість подій, через які відтворюється ідейно-тематичний зміст етюдю.
3. З'ясувати тематичний зміст твору.

Практичне заняття: відбір матеріалу для роботи над етюдю за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного) (прослуховування музичного, літературного та перегляд образотворчих матеріалів для створення режисерського задуму етюдю).

Мета: допомогти студентів визначитись у правильності вибору матеріалу.

Питання:

1. Які умови для створення зон виправданого мовчання?
2. Чи потрібно дотримуватися єдності дії, місця та часу під час відбору матеріалу для створення етюдів за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного) і чому?

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

**Тема 17. Поняття про подію та її значення в роботі над етюдом за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).
Класифікація подій**

Самостійна робота: визначення ланки подій у вибраному етюдів за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).

Мета: засвоїти, що подія – це вчинок, явище або факт, які впливають на розвиток дії та визначають завдання й відносини дійових осіб.

Завдання:

1. Визначте основні та другорядні події в запропонованому етюдів.
2. Побудова сюжету за подіями.

Практичне заняття: у процесі створення етюдів визначити логічні помилки в події етюдів за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).

Мета: засвоїти, що логіка – основа створення подій в етюдів.

Питання:

1. Яке значення мають головні та другорядні події в побудові сюжету етюдів?
2. Скільки повинно бути подій в етюдів?

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ РЕЖИСЕРСЬКОГО ЗАДУМУ

Тема 18. Розробка режисерського аналізу та задуму етюдів. Ідейно-тематичний аналіз етюдів: тема, конфлікт, ідея, жанр

Самостійна робота: складання сюжету етюдів за художнім твором.

Мета: засвоїти режисерську розробку етюдів.

Завдання:

1. Створити дійовий та ідейно-тематичний аналізи етюдів за темою художнього твору.
2. Визначити події, тему, конфлікт та ідею етюдів.
3. Знати основні змістові елементи постановочного плану етюдів.

Практичне заняття: розробка елементів режисерського бачення етюдів: визначення спрямованості, ідейно-змістовних акцентів та засобів реалізації режисерського етюдів.

Мета: зрозуміти основні елементи режисерського бачення етюд.

Питання:

1. Що таке ідейно-тематичний аналіз етюд за темою художнього твору?
2. Що таке дійовий аналіз етюд за темою художнього твору?

Індивідуальне заняття: формування режисерського задуму.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 19. Здійснення ідейно-тематичного аналізу в роботі з виконавцями

Самостійна робота: виявлення теми, конфлікту та ідеї етюд через низку подій.

Мета: визначити взаємозв'язок між сюжетом та ідейно-тематичним змістом етюд.

Завдання:

1. Виявити низку подій етюд.
2. Визначити сюжет етюд.

Практичне заняття: залежність ідейно-тематичного аналізу від сюжету і вплив сюжету на зміст аналізу.

Мета: навчити здійснювати ідейно-тематичний аналіз.

Питання:

1. Взаємозв'язок між сюжетом та ідейно-тематичним змістом етюд. Сюжет як низка подій.
2. Подія – втілення ідейно-тематичного змісту в конкретних вчинках та явищах.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 20. Спрямованість етюд: надзавдання, наскрізна дія етюд та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями

Самостійна робота: режисерська розробка етюд – складання сюжету за художнім твором.

Мета: розробка елементів режисерського бачення етюд: визначення спрямованості, ідейно-змістовних акцентів та засобів реалізації режисерського задуму.

Завдання:

1. Визначити тему етюд як головної проблеми, що порушує автор у своєму творі (етюді).
2. З'ясувати конфлікт через зіткнення проблеми в етюді.

Практичне заняття: режисерська розробка конкретного етюд на сценічному майданчику.

Мета: з'ясувати режисерську мету, заради якої здійснюється постановка вигаданого етюд.

Питання:

1. Позначте ідейно-змістові акценти в етюд.
2. Підпорядкуйте елементи художньої виразності розкриттю головної мети режисера.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 21. Пластичне та просторове вирішення етюд за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)

Самостійна робота: використання просторової та пластичної виразності етюд за художнім твором.

Мета: засвоїти, що правильна організація дії в просторі – необхідна умова змістовного та художньо-образного вирішення етюд.

Завдання:

1. Аналіз пластичних та просторових рішень картин відомих художників.
2. Схематично зобразити розташування дійових осіб на сцені.
3. Засвоїти просторове та пластичне бачення за допомогою заданих за темою композицій.

Практичне заняття: визначення в етюд складових – темпоритму, атмосфери, музики та шумів, світла, костюмів – для розкриття ідейно-художнього змісту етюд.

Мета: розглянути зовнішні та внутрішні ознаки розвитку дії в їх практичному використанні.

Питання:

1. Що таке атмосфера?
2. Які бувають засоби виконання музичного вирішення? Шуми та їх значення в художньому вирішенні та розкритті головного змісту події.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 22. Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту етюд за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)

Самостійна робота: виявлення ідейно-художнього змісту етюд.

Мета: вивчити елементи художньої виразності та опанувати їх у практичній роботі.

Завдання:

1. Визначити основні елементи художньої виразності етюд.
2. Провести індивідуальні репетиції з виконавцями етюд.

Практичне заняття: визначення темпоритму етюд за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).

Мета: створення емоційного змісту події.

Питання:

1. Що таке темпоритм?
2. Які основні елементи художньої виразності етюд?
3. Якого типу буває музичне вирішення етюд?

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 23. Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями режисерського етюд за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)

Самостійна робота: опанування навичками самостійної роботи режисера з виконавцями в етюдах (за художнім твором, літературним, образотворчим, музичним).

Мета: визначити особливості організації сценічної дії в масових та поодиноких етюдах за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Завдання:

1. Організація та проведення самостійного репетиційного процесу.
2. Аналіз виконаної роботи та корегування.

Практичне заняття: режисерська робота з виконавцями, побудова органічної та логічної дії в етюдах за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Мета: розкрити специфічні особливості роботи режисера з виконавцями етюд за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Питання:

1. Особливості організації сценічної дії в групових та масових режисерських етюдах.
2. Функція режисера-організатора в роботі з виконавцями.
3. Композиція масових мізансцен. Підпорядкування всіх учасників масової сцени одній події.
4. Визначення персональних завдань для кожного учасника етюд.

Індивідуальне заняття: втілення режисерського задуму.

Література: [1;2;3;9;12;18;20;22;23].

Тема 24. Корегування етюд відповідно до розробки режисерського задуму етюд за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)

Самостійна робота: аналіз та доопрацювання етюду за розробкою режисерського задуму етюду за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)

Мета: навчитись критично аналізувати виконану роботу та вміти виявляти, ставити та вирішувати проблеми, які виникають під час втілення режисерського задуму етюду за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Завдання:

1. Аналіз виконаної роботи.
2. Корегування етюду.

Практичне заняття: корегування етюду відповідно до розробки режисерського задуму.

Мета: навчити здобувача ухвалювати обґрунтовані рішення щодо практичної реалізації режисерського задуму етюду за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Питання:

1. Створення етюду – творчий процес, що зумовлює виникнення нового сценічного твору.
2. Розвиток уміння перевіряти зроблений аналіз та задум етюду й підпорядковування творчого задуму доцільним пошукам та засобам його реалізації.

Література: [5;12].

Тема 25. Організація показу практичної роботи – етюди за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)

Самостійна робота: проведення монтувальних та прогонних репетицій етюдів за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Мета: оволодіння самостійною роботою з підготовки та проведення відкритого показу етюдів за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).

Завдання:

1. Створення графіку репетицій показу етюдів за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).
2. Розробка та затвердження макета афіші та запрошень на показ.

Практичне заняття: організація показу практичної роботи.

Мета: опанування специфікою організації творчого показу для глядачів.

Питання:

1. Репетиція як творчий пошук.

2. Види репетицій: застольні, у «вигородках», репетиції на сцені – прогонні, монтувальні, генеральні.
3. Проведення творчого показу етюдів за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним).
4. Аналіз та обговорення практичної роботи.

Література: [5;12].

РОЗДІЛ 5. ІНСЦЕНІЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ. ГОЛОВНІ РОЗДІЛИ ПОСТАНОВОЧНОГО ПЛАНУ

Тема 26. Обґрунтування вибору. Режисерський аналіз: автор і літературний твір. Ідейно-тематичний аналіз інсценівки літературного твору. Жанр

Самостійна робота: виписати схему постановочного плану.

Вивчити біографію драматурга. Проробити ідейно-тематичний аналіз інсценівки літературного твору.

Мета: зрозуміти, що постановочний план вистави – документ, який відтворює процес роботи над виставою. З'ясувати факти життя та творчості автора, що визначили певний напрям його діяльності, сприяли тематиці творів. Зрозуміти, що дія та контрдія – дві тенденції розвитку конфлікту.

Завдання:

1. Розглянути всі розділи постановочного плану – режисерський аналіз драматургічного твору; режисерське бачення вистави (експлікація); документація.
2. Зрозуміти підставу написання твору автором.
3. Визначити події за класифікацією – початкова подія, головні та другорядні.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 27. Дійовий аналіз інсценівки літературного твору. Архітектоніка. Літературно-сценічна історія твору. Іконографічний матеріал

Самостійна робота: вивчити історію написання художнього твору.

Мета: зрозуміти вплив історичних та життєвих умов на розвиток теми твору.

Завдання:

1. Засвоїти значення вивчення іконографічного матеріалу у створенні правдивих умов існування виконавців на сцені.
2. Оформити інформаційний матеріал літературного твору.

Практичне заняття: визначення архітектоніки художнього твору на конкретних прикладах.

Мета: зрозуміти основні компоненти архітектоніки художнього твору.

Питання:

1. Що таке архітектоніка?
2. Що таке іконографічний матеріал?

Індивідуальне заняття: написання дійового аналізу інсценівки літературного твору. Робота над літературно-сценічною історією твору та з іконографічним матеріалом.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 28. Режисерське бачення вистави за інсценівкою літературного твору (експлікація). Спрямованість. Надзавдання та наскрізна дія. Система образів. Інтерпретація дії. Атмосфера і темпоритм

Самостійна робота: складення письмової експлікації художнього твору.

Мета: зрозуміти суб'єктивне тлумачення драматургічного твору та шляхи його здійснення в практичній роботі.

Завдання:

1. Визначити зерно образу вистави за інсценівкою.
2. Визначити спрямованості інсценівки за літературним твором.
3. Засвоїти засоби, за допомогою яких режисер здійснюватиме в практичній роботі наскрізну дію.
4. Розробити характеристики дійової особи.
5. Визначити ідейно-змістовний акцент інсценівки літературного твору

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 29. Художньо-образне та музично-шумове вирішення. Розповідь про загальні художні риси майбутньої вистави

Самостійна робота: визначити художньо-образне та музично-шумове вирішення вистави за інсценівкою літературного твору як один із засобів реалізації ідейного змісту вистави.

Мета: зрозуміти принципи художнього та музичного оформлення вистави.

Завдання:

1. Схематично зобразити просторове бачення вистави за інсценівкою літературного твору.
2. Розробити світлове вирішення за інсценівкою літературного твору.
3. Засвоїти використання системи декорацій для висловлення ідейного змісту вистави за інсценівкою літературного твору.
4. Розробити сюжетно-образну музику вистави за інсценівкою літературного твору.

5. Розробити шумове оформлення вистави за інсценівкою літературного твору.

6. Навести приклади принципів художнього оформлення.

Індивідуальне заняття: формування режисерського задуму.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 30. Документація

Самостійна робота: створення графіку репетицій інсценівки. Створення режисерського екземпляру інсценівки.

Мета: зрозуміти, що графік репетицій та режисерський екземпляр інсценівки – головні документи режисера під час роботи над втіленням режисерського задуму інсценівки.

Завдання:

1. Розробити ескізи костюмів та оформлення відповідно до режисерської розробки бачення вистави.

2. З'ясувати сутність партитури світового та музично-шумового оформлення вистави.

3. Скласти графік роботи над виставою.

Література: [5].

РОЗДІЛ 6. ЗАСТОЛЬНИЙ ПЕРІОД ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В РОБОТІ НАД ІНСЦЕНІВКОЮ

Тема 31. Інсценізація літературного твору: правила та вимоги. Принцип вибору твору для інсценізації

Самостійна робота: аналіз літературного твору за його дійовими якостями.

Мета: зрозуміти основні вимоги щодо літературного твору, запропонованого для інсценізації.

Завдання:

1. Визначити ідейну спрямованість твору та актуальність його проблеми.

2. Визначити принципи вибору твору для інсценізації.

Практичне заняття: побудова діалогу як форми викриття конфлікту твору.

Мета: використання оповідального тексту для написаного діалогу, що його не вистачає для створення логічної дії.

Питання:

1. Які існують правила та вимоги для інсценізації літературного твору?

2. За якими принципами проходить відбір літературного твору для інсценізації?

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 32. Ідейно-тематичний аналіз інсценівки за літературним твором

Самостійна робота: висловлення теми, конфлікту та ідеї через події інсценівки.

Мета: зрозуміти, що дійовий аналіз є основою для визначення ідейно-тематичного аналізу інсценівки за літературним твором.

Завдання:

1. Створити додаткові події, яких не вистачає в літературному творі для логічної побудови конфлікту.

Практичне заняття: практичне втілення конфлікту у відносинах між дійовими особами.

Мета: визначення головних подій та їх значення в побудові розвитку конфлікту.

Питання:

1. Як правильно здійснити ідейно-тематичний аналіз інсценівки за літературним твором?

2. Яке значення несе конфлікт у відносинах між дійовими особами?

3. Практичне втілення конфлікту у відносинах між дійовими особами. Створення додаткових подій, яких не вистачає в літературному творі для логічної побудови конфлікту.

4. Визначення головних подій та їх значення в побудові розвитку конфлікту.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 33. Архітектоніка інсценівки за літературним твором. Жанр

Самостійна робота: композиція та архітектоніка в інсценівці.

Мета: засвоїти розуміння архітектоніки як логіки розвитку конфлікту, композиції як логіки художньо-образної побудови твору.

Завдання:

1. Визначити композицію інсценівки за літературним твором.

2. Визначити художньо-образну побудову інсценівки за літературним твором.

Практичне заняття: режисерські проби інсценівки на сценічному майданчику. Визначення жанру інсценівки.

Мета: засвоїти мізансцени інсценівки.

Питання:

1. Композиція та архітектоніка в інсценівці.

2. Розуміння архітектоніки як логіки розвитку конфлікту, композиції як логіки художньо-образної побудови твору.

3. Розуміння жанру як погляду на поставлену автором у творі проблему. Вплив жанру на використання художніх засобів.

4. Який вплив жанру на використання художніх засобів при роботі над інсценівкою за літературним твором?

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 34. Дійовий аналіз інсценівки за літературним твором. Застольний прогін інсценівки

Самостійна робота: визначення подій у літературному творі.

Мета: засвоїти осягнення ідейного змісту інсценівки.

Завдання:

1. Побудувати логічну послідовність подій в інсценівці.
2. Визначити задачі дійових осіб у подіях.
3. Перевірити визначення подій за методом дійового аналізу.

Практичне заняття: імпровізації та етюди за ситуацією літературного твору.

Мета: розуміння відносин між дійовими особами та їх втілення в діалозі.

Питання:

1. Що таке ідейний зміст інсценівки літературного твору?
2. Як правильно визначити ланцюг подій у літературному творі?
3. Як правильно визначити завдання дійових осіб у подіях?

Індивідуальне заняття: проведення дійового аналізу інсценівки за літературним твором.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 35. Опанування методикою роботи з виконавцями над аналізом літературного твору

Самостійна робота: розвинення необхідного всебічного аналізу та обговорення роботи кожного учасника як неодмінної умови створення здорового психологічного клімату та творчої атмосфери.

Мета: прищеплення потреби в кожного учасника брати безпосередню участь у перетворенні оповідального твору на драматургічний.

Завдання:

1. Аналіз роботи кожного учасника інсценівки за літературним твором.

Практичне заняття: використання засобів залучення до активної роботи учасників інсценівки.

Мета: виховання прагнення й здібностей у кожного учасника самостійно проводити роботу з виконавцями за будь-яким розділом.

Питання:

1. Прищеплення потреби в кожного учасника брати безпосередню участь у перетворенні оповідального твору на драматургічний.
  2. Обговорення правильності визначених подій за методикою дійового аналізу. Розвинення необхідного всебічного аналізу та обговорення роботи кожного учасника як неодмінної умови створення здорового психологічного клімату та творчої атмосфери.
  3. Засоби залучення до активної роботи. Виховання прагнення й здібностей у кожного учасника самостійно проводити роботу з виконавцями за будь-яким розділом.
  4. Як створити творчу атмосферу на сценічному майданчику під час роботи над інсценівкою за літературним твором.
  5. Які бувають засоби залучення до активної роботи учасників постановки.
- Література:** [1;2;3;9;12;18;20;22;23].

РОЗДІЛ 7. ПЛАНУВАЛЬНИЙ ПЕРІОД ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В РОБОТІ НАД ІНСЦЕНІВКОЮ

Тема 36. Розробка та здійснення режисерського задуму інсценівки в планувальний період

Самостійна робота: визначення надзавдання в самостійній практичній роботі з виконавцями.

Мета: вплив світогляду, культури та моральних якостей режисера на визначення задуму вистави за інсценівкою літературного твору.

Завдання:

1. Розробити режисерський задум вистави за інсценівкою літературного твору.

Практичне заняття: подальша практична робота над режисерським задумом вистави за інсценівкою літературного твору.

Мета: засвоєння режисерських якостей студента в практичній роботі з виконавцями.

Питання:

1. Розуміння надзавдання як життєво важливої практичної мети, в ім'я якої ставиться вибрана інсценівка, у практичній роботі з виконавцями.
2. Вплив світогляду, культури та моральних якостей режисера на визначення задуму вистави за інсценівкою літературного твору.
3. Формалізм і щирість у визначенні режисерського задуму, його вплив на результативність практичної роботи режисера.
4. Методика визначення спрямованості вистави за інсценівкою літературного твору.

5. Зерно інсценівки як режисерський «біль», через який режисер зупинив свій вибір саме на цьому творі. Висловлення зерна інсценівки.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 37. Інтерпретація дії. Пластичне та просторове вирішення інсценівки

Самостійна робота: визначення головного змісту події відносно до визначеного надзавдання.

Мета: зрозуміти зміст події відносно до інтерпретації дії на сценічному майданчику.

Завдання:

1. Вибудувати логіку подій інсценівки літературного твору.
2. Визначити головні закони мізансцени.

Практичне заняття: використання системи мізансценування в інсценівці літературного твору.

Мета: визначення композиції мізансцен інсценівки літературного твору.

Питання:

1. Практичне розуміння ідейно-змістовного акценту як тлумачення драматургічного твору. Визначення головного змісту події відносно до визначеного надзавдання.
2. Розуміння в практичній роботі ідейно-змістовного акценту (ІЗА) як найважливішого засобу висловлення тлумачення драматургічного твору.
3. Актор – найголовніший засіб для режисера, за допомогою якого він здійснює втілення ІЗА.
4. Ідейно-змістовні акценти – шлях досягнення надзавдання, тобто наскрізна дія.
5. Свобода творчості та свавілля. Неприпустимість тлумачення твору всупереч авторському розумінню проблеми та ідеї. Етика ставлення режисера до авторського твору.
6. Розуміння мізансцени як засобу висловлення режисерської думки.
  - 6.1. Залежність мізансцени від жанру та стилю твору. Розуміння в практичній роботі побудови мізансцени, яка відповідала б головному змісту події.
  - 6.2. Композиція мізансцени. Головні закони мізансцени та їх дотримання в практичній роботі.
  - 6.3. Використання системи мізансценування в інсценівці.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

Тема 38. Використання засобів художньо-образної виразності в режисерському задумі інсценівки

Самостійна робота: робота з актором над його розумінням режисерського задуму інсценівки літературного твору.

Мета: засвоїти, що актор – найголовніша фігура в передачі та втіленні режисерського задуму.

Завдання:

1. З'ясувати сутність мізансценування для втілення ідейно-змістовного акценту.
2. З'ясувати ознаки темпоритму, атмосфери для втілення ідейно-змістовного акценту.
3. Використовувати світло для втілення ідейно-змістовного акценту.

Практичне заняття: використання темпоритму, атмосфери, світлового та музично-шумового оформлення в практичній реалізації ідейно-змістовного акценту події.

Мета: досягнення точного втілення надзавдання інсценівки.

Питання:

1. Методи роботи над розумінням ролі актором.
2. Підпорядкування засобів сценічної виразності заданим умовам.

Література: [5;8;10;11;15;17;20].

РОЗДІЛ 8. ВТІЛЕННЯ РЕЖИСЕРЬСЬКОГО ЗАДУМУ ІНСЦЕНІВКИ У ВИПУСКНИЙ ПЕРІОД

Тема 39. Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями над втіленням режисерського задуму у випускний період

Самостійна робота: розвиток навичок самостійно вести роботу над інсценівкою.

Мета: провести дійовий та ідейно-тематичний аналізи.

Завдання:

1. Розписати тлумачення твору через ІЗА.
2. Засвоєння навичок проводити роботу над інсценівкою за планом, а не стихійно.
3. Розглянути проблеми щодо визначення спрямованості інсценівки.

Практичне заняття: перевірка результатів творчої роботи з виконавцями.

Мета: з'ясувати професійність зауважень режисера до виконавців.

Питання:

1. Для чого потрібне висловлення зауважень виконавцям?
2. Які бувають відносини між режисером та виконавцями?

Індивідуальні заняття: втілення режисерського задуму.

Література: [1;2;3;9;12;18;20;22;23].

Тема 40. Корегування інсценівки відповідно до розробки режисерського задуму

Самостійна робота: аналіз виконаної роботи. Обговорення типових помилок і визначення шляхів їх подолання. Остаточне оформлення постановочного плану та режисерського примірника інсценівки.

Мета: підготовка до показу етюдів.

Завдання:

1. Розглянути подальший розвиток розуміння твору автором інсценівки.
2. Розглянути емоційне сприйняття твору режисером.
3. Дослідити виникнення нового драматичного твору.

Практичне заняття: розвиток уміння перевіряти зроблений аналіз інсценівки літературного твору.

Мета: засвоїти, що свавілля є наслідком відсутності достатньої культури в режисера та неправильного розуміння твору, перекручування його змісту.

Питання:

1. Створення інсценівки – творчий процес, що зумовлює виникнення нового драматургічного твору.
2. Вплив авторської думки на автора інсценівки і подальший розвиток розуміння твору та емоційного сприйняття його режисером.
3. Свавілля як наслідок відсутності достатньої культури в режисера та неправильного розуміння твору, перекручування його змісту.
4. Розвиток уміння перевіряти здійснений аналіз та задум інсценівки і підпорядкування творчого задуму доцільним пошукам та засобам його реалізації.

Індивідуальне заняття: втілення режисерського задуму.

Література: [5;12].

Тема 41. Організація показу практичної роботи

Самостійна робота: перевірка наявності виконаної письмової роботи (постановочного плану інсценівки). Перевірка готовності до показу практичної роботи (інсценівки): наявність необхідного реквізиту, костюмів, фонограм, світлової та звукової апаратури.

Мета: виконання в повному обсязі навчальної роботи на високому рівні.

Завдання:

1. Принципи побудови і зв'язки інсценівок.
2. Організація зміни декорацій.

3. Організація сценічного простору.

Практична робота: складання програми показу інсценівок як творчого звіту.

Мета: розподіл обов'язків між членами колективу щодо підготовки вечора.

Питання:

1. Принцип вибору інсценівок для показу – виконання в повному обсязі навчальної роботи на високому рівні.
2. Складання програми показу інсценівок як творчого звіту або проведення тематичного вечора.
3. Розподіл обов'язків між членами колективу щодо підготовки вечора.
4. Організаційна робота (оповіщення глядачів, підготовки приміщення, організація чергування тощо).
5. Проведення творчого показу.
6. Аналіз та обговорення практичної роботи.

Література: [5;12].

Тема 42. Режисерська вистава як інтелектуальна власність: сутність і фундаментальні цінності академічної доброчесності

Самостійна робота: ознайомлення з кодексом академічної доброчесності у своєму ЗВО.

Мета: вивчити положення про академічну доброчесність.

Завдання:

1. Охарактеризуйте, що передбачає дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками.
2. Як ви вважаєте, від чого залежить ефективність реалізації академічної доброчесності як важливої складової державної політики у сфері освіти?
3. Що передбачає академічна відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності?
4. Випишіть визначення основних понять.

Практична робота: режисерська вистава як інтелектуальна власність: сутність і фундаментальні цінності академічної доброчесності.

Мета: мати уявлення про основні поняття: академічна доброчесність, порушення академічної доброчесності, академічна відповідальність, інтелектуальна власність.

Питання:

1. Академічна доброчесність як важлива складова державної політики у сфері освіти.
2. «Академічна доброчесність» як дефініція Закону «Про вищу освіту».

3. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками.
4. Порушення академічної доброчесності та інтелектуальної власності.
5. Відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності та інтелектуальної власності.

Література: [13].

6. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ, ПРАКТИЧНИХ, ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

6.1. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми
1.	Театр як творчий процес; Система акторської школи реалістично-психологічного театру та її значення в розвитку професійних навичок режисера шоу та артпроектів
2.	Елементи сценічної дії: фізична свобода та сценічне самопочуття; темп та ритм; пам'ять фізичних дій; сценічна увага; сценічна віра; емоційна пам'ять та уявлення; фантазія; магічне «якщо» тощо
3.	Спілкування та взаємодія. Спілкування як процес. Умови виникнення спілкування
4.	Сценічний етюд і його значення в розвитку акторських навичок; Ідейно-тематичний аналіз етюду
5.	Поняття про тему, конфлікт та ідею етюду; Поняття про дію та засоби її реалізації в етюді
6.	Спрямованість етюду: надзавдання, наскрізна дія етюду та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями
7.	Принцип вибору теми для режисерського етюду за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
8.	Особливості роботи над етюдом за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
9.	Поняття про подію та її значення в роботі над етюдом за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним). Класифікація подій
10.	Розробка режисерського аналізу та задуму етюду (основні елементи постановочного плану); Ідейно-тематичний аналіз етюду: тема, конфлікт, ідея, жанр
11.	Здійснення ідейно-тематичного аналізу в роботі з виконавцями
12.	Обґрунтування вибору. Режисерський аналіз: автор і літературний твір. Ідейно-тематичний аналіз літературного твору. Жанр
13.	Дійовий аналіз літературного твору. Архітектоніка. Літературно-сценічна історія твору. Іконографічний матеріал
14.	Режисерське бачення вистави за інсценівкою літературного твору

	(експлікація). Спрямованість. Надзавдання та наскрізна дія. Система образів. Інтерпретація дії. Атмосфера і темпоритм
15.	Художньо-образне та музично-шумове вирішення. Розповідь про загальні художні риси майбутньої вистави
16.	Документація
17.	Інсценізація літературного твору. Правила та вимоги. Принцип вибору твору для інсценізації
18.	Ідейно-тематичний аналіз інсценівки за літературним твором
19.	Архітектоніка інсценівки. Жанр. Режисерські проби
20.	Дійовий аналіз інсценівки за літературним твором. Застольний прогін інсценівки
21.	Опанування методикою роботи режисера з виконавцями над аналізом літературного твору
22.	Інтерпретація дії. Пластичне та просторове вирішення інсценівки
23.	Використання засобів художньо-образної виразності в режисерському задумі інсценівки
24.	Режисерська вистава як інтелектуальна власність: сутність і фундаментальні цінності академічної доброчесності

6.2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми
1.	Елементи сценічної дії: фізична свобода та сценічне самопочуття; темп і ритм; пам'ять фізичних дій; сценічна увага; сценічна віра; емоційна пам'ять та уявлення; фантазія; магічне «якщо» тощо
2.	Спілкування та взаємодія. Спілкування як процес. Умови виникнення спілкування
3.	Розробка комплексу вправ для тренінгу з акторського мистецтва
4.	Розробка комплексу вправ для тренінгу з режисерського мистецтва
5.	Сценічний етюд та його значення в розвитку акторських навичок; Ідейно-тематичний аналіз етюд
6.	Поняття про тему, конфлікт та ідею етюд; Поняття про дію та засоби її реалізації в етюді
7.	Розвиток навичок органічної дії в роботі над сценічним етюдом
8.	Спрямованість етюд: надзавдання, наскрізна дія етюд та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями
9.	Пластичне та просторове вирішення режисерського етюд за власним вибором
10.	Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту режисерського етюд за власним вибором

11.	Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями режисерського етюдю
12.	Корегування етюдю відповідно до розробки режисерського задуму
13.	Організація показу практичної роботи
14.	Принцип вибору теми для режисерського етюдю за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
15.	Особливості роботи над етюдю за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
16.	Поняття про подію та її значення в роботі над етюдю за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним). Класифікація подій
17.	Розробка режисерського аналізу та задуму етюдю (основні елементи постановочного плану); Ідейно-тематичний аналіз етюдю: тема, конфлікт, ідея, жанр
18.	Здійснення ідейно-тематичного аналізу в роботі з виконавцями
19.	Спрямованість етюдю: надзавдання, наскрізна дія етюдю та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями
20.	Пластичне та просторове вирішення етюдю за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
21.	Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту етюдю за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
22.	Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями над втіленням режисерського задуму режисерського етюдю за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
23.	Корегування етюдю відповідно до розробки режисерського задуму
24.	Організація показу практичної роботи
25.	Дійовий аналіз літературного твору. Архітектоніка. Літературно-сценічна історія твору. Іконографічний матеріал
26.	Режисерське бачення вистави за інсценівкою літературного твору (експлікація). Спрямованість. Надзавдання та наскрізна дія. Система образів. Інтерпретація дії. Атмосфера і темпоритм
27.	Художньо-образне та музично-шумове вирішення. Розповідь про загальні художні риси майбутньої вистави
28.	Документація
29.	Інсценізація літературного твору. Правила та вимоги. Принцип вибору твору для інсценізації
30.	Ідейно-тематичний аналіз інсценівки за літературним твором
31.	Архітектоніка інсценівки. Жанр. Режисерські проби
32.	Дійовий аналіз інсценівки за літературним твором. Застольний прогін інсценівки

33.	Опанування методикою роботи режисера з виконавцями над аналізом літературного твору
34.	Розробка режисерського задуму інсценівки в планувальний період
35.	Інтерпретація дії. Пластичне та просторове вирішення інсценівки
36.	Використання засобів художньо-образної виразності в режисерському задумі інсценівки
37.	Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями над втіленням режисерського задуму у випускний період
38.	Корегування інсценівки відповідно до розробки режисерського задуму
39.	Організація показу практичної роботи

6.3. Теми індивідуальних занять

№ з/п	Назва теми
1.	Елементи сценічної дії: фізична свобода та сценічне самопочуття; темп і ритм; пам'ять фізичних дій; сценічна увага; сценічна віра; емоційна пам'ять та уявлення; фантазія; магічне «якщо» тощо
2.	Спілкування та взаємодія. Спілкування як процес. Умови виникнення спілкування
3.	Розробка комплексу вправ для тренінгу з акторського мистецтва
4.	Розробка комплексу вправ для тренінгу з режисерського мистецтва
5.	Спрямованість етюдів: надзавдання, наскрізна дія етюдів та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями
6.	Пластичне та просторове вирішення режисерського етюдів за власним вибором
7.	Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту режисерського етюдів за власним вибором
8.	Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями режисерського етюдів
9.	Корегування етюдів відповідно до розробки режисерського задуму
10.	Організація показу практичної роботи
11.	Принцип вибору теми для режисерського етюдів за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
12.	Особливості роботи над етюдом за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
13.	Поняття про подію та її значення в роботі над етюдом за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним). Класифікація подій
14.	Розробка режисерського аналізу та задуму етюдів (основні елементи постановочного плану); Ідейно-тематичний аналіз етюдів: тема, конфлікт, ідея, жанр
15.	Здійснення ідейно-тематичного аналізу в роботі з виконавцями

16.	Спрямованість етюдів: надзавдання, наскрізна дія етюдів та їх здійснення в практичній роботі з виконавцями
17.	Пластичне та просторове вирішення етюдів за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
18.	Елементи художньої виразності та їх роль у розкритті ідейного змісту етюдів за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
19.	Опанування навичок самостійної роботи з виконавцями над втіленням режисерського задуму режисерського етюдів за художнім твором (літературним / образотворчим / музичним)
20.	Корегування етюдів відповідно до розробки режисерського задуму
21.	Організація показу практичної роботи
22.	Обґрунтування вибору. Режисерський аналіз: автор і літературний твір. Ідейно-тематичний аналіз літературного твору. Жанр
23.	Дійовий аналіз літературного твору. Архітектоніка. Літературно-сценічна історія твору. Іконографічний матеріал
24.	Режисерське бачення вистави за інсценівкою літературного твору (експлікація). Спрямованість. Надзавдання та наскрізна дія. Система образів. Інтерпретація дії. Атмосфера і темпоритм
25.	Художньо-образне та музично-шумове вирішення. Розповідь про загальні художні риси майбутньої вистави
26.	Інсценізація літературного твору. Правила та вимоги. Принцип вибору твору для інсценізації
27.	Ідейно-тематичний аналіз інсценівки за літературним твором
28.	Архітектоніка інсценівки. Жанр. Режисерські проби
29.	Дійовий аналіз інсценівки за літературним твором. Застольний прогін інсценівки
30.	Опанування методикою роботи режисера з виконавцями над аналізом літературного твору
31.	Розробка режисерського задуму інсценівки в планувальний період
32.	Інтерпретація дії. Пластичне та просторове вирішення інсценівки
33.	Використання засобів художньо-образної виразності в режисерському задумі інсценівки

7. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Метою методичних вказівок щодо самостійного вивчення дисципліни й підготовки до перевірки знань є забезпечення ефективності самостійної роботи здобувачів – формування термінологічної компетентності та аналітичного мислення. Самостійна робота зумовлена певною тематикою і колом контрольних питань для оцінки якості освоєння дисципліни.

Самоперевірка та об'єктивна оцінка здобувачем своєї підготовленості ґрунтується на практичному освоєнні ключових позицій курсу, що сприяють встановленню зв'язку між театральною теорією і сценічною практикою.

Роль режисера в театральному процесі.

Характеристика базових понять «культура», «театр», «художній образ», «спектакль», «глядач», «режисер», «актор», «режисерський задум».

Етичні засади режисерської справи, цивільне та громадське призначення театру, зв'язок театру з життям, звернення театру до актуальних проблем сучасності.

Значення режисури в театральному процесі. Колективний характер творчості. Морально-етичні норми й дисципліна як необхідні елементи, що забезпечують успіх у колективній творчості.

Особливості театального мистецтва:

- колективність;
- синтетичність;
- наявність хронотопу;
- взаємодія з глядачем;
- миттєвість;
- неповторність.

Драматургія – першооснова вистави.

Режисерський аналіз п'єси. Режисерське прочитання п'єси: емоційне зерно твору, ідейно-образне бачення вистави як початкове виникнення, передчуття задуму.

Перевірка задуму й образу вистави:

- тема твору, її актуальність, історичні умови епохи створення твору;
- ідея драматичного твору, світогляд драматурга;
- основний драматичний конфлікт і відносини дійових осіб у конфлікті;
- розвиток дії і контрдії;
- події п'єси як етапи безперервного розвитку дії, руху п'єси;
- виявлення характерів дійових осіб і розстановка персонажів п'єси;
- атмосфера, у якій живуть і діють персонажі;
- структура п'єси та її композиційні особливості.

Виразні засоби сценічного мистецтва.

Дія – основний виразний засіб сценічного мистецтва. Художній образ у театральному мистецтві. Вплив на глядацьку залу. Передбачення глядацької реакції. Образний, ідейно-емоційний вплив на глядача.

Параметри вистави / етюд: атмосфера; темпоритм; мізансцена; композиція.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ.

ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Методи навчання

При вивченні навчальної дисципліни використовуються наступні методи навчання:

- за джерелом передавання та сприйняттям здобувачами навчальної інформації: словесні, наочні, практичні методи;
- за логікою передавання та сприйняттям здобувачами навчальної інформації: індуктивні та дедуктивні методи;
- за стимулюванням навчально-пізнавальної діяльності: методи стимулювання пізнавальних потреб та інтересів, методи стимулювання обов'язку та відповідальності;
- пояснювально-ілюстративна лекція містить усний виклад навчального матеріалу з демонстрацією слайдів, роздаткового матеріалу, з використанням ТЗН;
- лекція з елементами бесіди, яка містить усний виклад навчального матеріалу, великого за обсягом, складного за логічною побудовою, у якому застосовується питально-відповідальний метод навчання з використанням ілюстративного матеріалу;
- проблемна лекція спрямована на розвиток логічного мислення здобувачів, коли під час читання лекції перед здобувачами формулюється проблема для самостійного осмислення того, що далі розкривається викладачем;
- практичні заняття організовується у формі обговорень та виконання практичних завдань;
- метод створення ситуації новизни навчального матеріалу – надання нових фактів та самостійний їх пошук створює відчуття збагачення знаннями, спонукає здобувачів до самовдосконалення;
- метод опори на життєвий досвід здобувачів – використання викладачем у навчальному процесі життєвого досвіду здобувачів – фактів, явищ, які вони спостерігали в житті або в яких самі брали участь;
- метод емоційно-морального стимулювання – включення в зміст навчання моральних ситуацій, прикладів з життя;
- метод зацікавлення – реалізується за допомогою цікавих прикладів, парадоксальних фактів (цікаві аналогії, проблемні запитання, досліді);
- метод емоційного сплеску та заохочення – підтримка, підбадьорювання, заохочення; педагог має демонструвати своє прагнення допомогти здобувачу, бути впевненим у його силах та здібностях.

Форми контролю

з/п	№	Вид контролю	Методи контролю
	1	Поточний	Усне опитування, конспект лекцій
	2	Періодичний	Виконання практичних завдань

3	Самостійна робота	Конспект літературних джерел
4	Підсумковий контроль	Екзамен

Поточний контроль відбувається через проведення усного опитування та перевірки конспекту лекцій.

Періодичний контроль відбувається через перевірки виконаних практичних завдань (розробки режисерського задуму етюдів на різноманітні запропоновані обставини, етюдів за художнім твором, інсценівки).

Підсумковий контроль відбувається у формі екзамену.

Відпрацювання пропущених занять відбуваються через написання реферату та виконання додаткових практичних завдань.

Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

I семестр

Розділ 1					Розділ 2									С/р	Екзамен	Сума	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14				
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	20	100

II семестр

Розділ 3			Розділ 4								С/р	Екзамен	Сума
T15	T16	T17	T18	T19	T20	T21	T22	T23	T24	T25			
6	6	6	6	6	6	6	6	10	6	6	10	20	100

III семестр

Розділ 5					Розділ 6					Розділ 7			Розділ 8				С/р	Екзамен	Сума
T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T	T			
26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	10	20	100
2	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	7	4	7	4	4	2			

Розподіл балів за формами контролю.

- відвідування заняття (пара) — 1;
- відповідь під час семінару — 3-5;
- виконання практичного завдання — 2-3;
- усне опитування — 1-2;
- підготовка та виступ з рефератом — 5-7.

Можлива кількість балів, набраних до підсумкової форми контролю:

Екзамен — від 60 до 80 балів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Навчально-методичне забезпечення

Пакет навчально-методичного забезпечення: робоча програма, конспект лекцій, методичні рекомендації до семінарських, практичних занять, самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Основна

1. Барнич М. М. Майстерність актора. Техніка «обману» : навч. посіб. з майстерності актора : (лекції та практ. заняття) / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Вид. 2-ге, випр. та допов. Київ : Ліра-К, 2016. 303 с.
2. Барнич М. Психотехніка актора : майстер-клас : монографія / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Пінзель, 2018. 197 с.
3. Біль Р. І. Виховання акторської харизми : метод. посіб. Вінниця : Нова книга, 2013. 232 с.
4. Брук П. Жодних секретів. Думки про акторську майстерність і театр. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 136 с.
5. Гордєєв С. І. Режисура й акторська майстерність : метод. вказівки (спец. «Театр. мистецтво», спеціалізація «Режисура драматичного театру») / Харків. держ. акад. культури ; уклад. С. І. Гордєєв. Харків : ХДАК, 2003. 35 с.
6. Гротовський Є. Театр. Ритуал. Перформер : пер. з пол. / упоряд. і передм. Б. Козак. Львів : Літопис, 1999. 185 с.
7. Коломієць Р. Г. Сергій Данченко: портрет режисера в інтер'єрі часу : монографія. Київ : Нац. акад. драмат. театр ім. І. Франка, 2001. 142 с.
8. Курбас Л. Філософія театру / упоряд. М. Г. Лабінський. Київ : Основи, 2001. 917 с.
9. Ліпцин О. Акторська майстерність в ігровому театрі : метод. посіб. магістер. програми «Метатеатр» (перша сесія) / Нац. ун-т «Остроз. акад.» ; авт. і розроб. О. Ліпцин. Остроз. акад., 2020. 82 с.
10. Ліпцин О. Режисура ігрового театру : метод. посіб. магістер. програми «Метатеатр» (перша сесія) / Нац. ун-т «Остроз. акад.» ; авт. і розроб. О. Ліпцин. Остроз. акад., 2020. 66 с.
11. Творчий спадок Леся Курбаса у ХХІ столітті : бібліогр. покажч. (до 125-річчя від дня народження) / Харків. держ. акад. культури, Б-ка ; уклад.: С. В. Євсеєнко, С. І. Гордєєв, О. М. Левченко ; наук. ред. О. І. Чепалов. Харків : ХДАК, 2012. 220 с.
12. Хім'як В. А. Акторська майстерність та тренінг : наук.-метод. посіб. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. 96 с.

Допоміжна

13. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

14. Білан Т. О. Історія театру : навч. посіб. Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДЛПУ ім. Івана Франка, 2015. 94 с.
15. Грицан А. В. Виховання режисера: психофізичний та інтелектуальний тренінг. Київ : Техніка, 2005. 128 с.
16. Ігнатюк М. М., Сулятицький М. І. Свічадо Зореслова : посібник-хрестоматія зі сцен. мови для студентів вищ. навч. закл. культури і мистецтв. Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2011. 532 с.
17. Локарева П. Д., Ванюга Л. С. Психологія мистецтва : метод. вказівки до самот. роботи здобувачів ступеня вищої освіти бакалавр спец. «Сцен. мистецтво». Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2021. 48 с.
18. Мрига П. Н. Тлумачний словник театральних термінів. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2011. 240 с.
19. Основи сценічної майстерності : хрестоматія для студентів вищ. навч. закл. напряму підгот. «Дошкільна освіта» / Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя ; уклад. С. І. Матвієнко, І. І. Тукач. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 438 с.
20. Словник театрознавчих термінів і понять / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; уклад. Савченко І., Ліпницька І. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова 2021. 144 с
21. Стайн Дж. Сучасна драматургія в теорії та театральній практиці. Кн. 2. Символізм, сюрреалізм і абсурд : пер. з англ. Львів : 2003. 272 с.
22. Хім'як В. А. Програма навчальної дисципліни «Майстерність актора». Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. 48 с.
23. Шаварський О. М. Як стати актором. Київ : Логос, 2011. 572 с.

Інформаційні ресурси

1. Аудіо- та відеозаписи (архів кафедри режисури ХДАК). URL: https://ic.ac.kharkov.ua/navchannya/sm/r/r_b_a.html
2. Бібліотека Харківської державної академії культури. URL: <http://lib-hdak.in.ua/>.
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
4. Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка. URL: <https://korolenko.kharkov.com/>.

10. ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Розглянути виникнення «системи» реалістично-психологічного театру як об'єктивний процес розвитку та становлення науки про сценічне мистецтво.
2. Скласти комплекс вправ для розвинення вміння відчувати своє тіло, володіти ним.

3. Зрозуміти на життєвих прикладах природу спілкування між людьми.
4. Розробка конкретних вправ на розвинення окремих елементів за поданими на уроках прикладами.
5. Побудова сюжету етюду від початку через розвиток і до фіналу події, що йдеться в етюді.
6. Розібрати етюд як драматургічну форму з відповідними до цього ознаками.
7. Письмовий аналіз виконання вправи та етюду.
8. Аналіз виконання вправи та етюду.
9. Виявлення наявності конфлікту в запропонованій темі етюду або художньому творі.
10. Відбір матеріалу для роботи над етюдом за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного).
11. Визначення ланки подій у вибраному етюді за темою художнього твору (літературного / образотворчого / музичного)
12. Складання сюжету етюду за художнім твором.
13. Виявлення теми, конфлікту та ідеї етюду через низку подій.
14. Режисерська розробка етюду – складання сюжету за художнім твором.
15. Використання просторової та пластичної виразності етюду за художнім твором.
16. Виявлення ідейно-художнього змісту етюду.
17. Особливості організації сценічної дії в групових та масових режисерських етюдах.
18. Виписати схему постановочного плану. Вивчити біографію драматурга. Проробити ідейно-тематичний аналіз інсценівки літературного твору.
19. Вивчити історію написання художнього твору.
20. Складання письмової експлікації художнього твору.
21. Визначити художньо-образне та музично-шумове вирішення вистави за інсценівкою літературного твору як один із засобів реалізації ідейного змісту вистави.
22. Створення графіку репетицій інсценівки. Створення режисерського екземпляру інсценівки.
23. Визначити художньо-образне та музично-шумове вирішення вистави за інсценівкою літературного твору як один із засобів реалізації ідейного змісту вистави.
24. Створення графіку репетицій інсценівки. Створення режисерського екземпляру інсценівки.

25. Аналіз літературного твору за його дійовими якостями.
26. Розвинення необхідного всебічного аналізу та обговорення роботи кожного учасника як неодмінної умови створення здорового психологічного клімату та творчої атмосфери.
27. Висловлення теми, конфлікту та ідеї через події інсценівки.
28. Написання композиції та архітектоніки інсценівки.
29. Визначення подій у літературному творі.
30. Визначення надзавдання в самостійній практичній роботі з виконавцями.
31. Визначення головного змісту події щодо визначеного надзавдання.
32. Робота з актором над його розумінням режисерського задуму інсценівки літературного твору.
33. Розвиток навичок самостійної роботи над інсценівкою.
34. Аналіз виконаної роботи. Обговорення типових помилок і визначення шляхів їх подолання. Остаточне оформлення постановочного плану та режисерського примірника інсценівки.
35. Перевірка наявності виконаної письмової роботи (постановочного плану інсценівки). Перевірка готовності до показу практичної роботи (інсценівки): наявність необхідного реквізиту, костюмів, фонограм, світлової та звукової апаратури.

11. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ ФОРМИ КОНТРОЛЮ

1. Значення вивчення об'єктивних даних про автора та його твір для осмислення ідейно-художньої спрямованості п'єси.
2. Пластично-просторове вирішення вистави.
3. Інтерпретація драматургічної дії.
4. Художньо-образне вирішення вистави.
5. Ідейно-тематичний аналіз драматургічного твору.
6. Поняття темпоритму.
7. Обґрунтування вибору інсценівки – зміст та складові частини.
8. Система психологічного театру, її зміст, формування та розвиток.
9. Формулювання «події».
10. Конфлікт у драматургічному творі.
11. Спрямованість вистави.
12. Режисерський екземпляр інсценівки.
13. Елементи техніки актора та їх значення в роботі над роллю.
15. Вчення про надзавдання та наскрізну дію.
16. Українська режисура ХХ століття (Лесь Курбас, Гнат Юра, Мар'ян Крушельницький та ін.).
17. Режисерський аналіз драматургічного твору та його основні розділи.

18. Вчення про етику та його значення у вихованні театрального колективу.

19. Дія – основний матеріал мистецтва актора.

20. Л. С. Курбас – засновник української експериментальної театральної школи.

21. «Розвідка розумом» – складова частина методу дійового аналізу.

22. Створення атмосфери у виставі.

23. Етюд – шлях до розкриття авторського задуму.

24. Система образів та її значення в роботі режисера над виставою.

25. Режисерське бачення. Експлікація.

26. Документація, яка складається режисером у процесі роботи над виставою.

27. Метод фізичних дій та його значення в роботі над роллю.

28. Постановочний план вистави та його основні розділи.

12. ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ ТА ТЕРМІНІВ ДО КУРСУ «ОСНОВИ РЕЖИСУРИ ТА МАЙСТЕРНОСТІ АКТОРА»

АВАНСЦЕНА (з фр., букв. – *передсцена*) – передня частина сцени-коробки від порталу сцени до рампи. Здебільшого використовується для невеликих епізодів перед закритою сценою. Також на ній працюють «люди сцени». Призначена для безпосереднього спілкування актора з глядачем.

АВТОРСЬКА КОНЦЕПЦІЯ (з лат. – *сприйняття*) – 1) система поглядів, певне розуміння явищ, процесів; 2) єдиний задум, провідна думка твору; 3) у театральній практиці – позиція автора і режисера, виявлена в системі художніх образів та їх інтерпретації і матеріалізації.

АДАПТАЦІЯ (з лат. – *приспосовання*) – переробка твору або трансформація його в інший жанр чи вид. У театральній практиці мотивована як специфікою режисерського задуму та бачення, так і орієнтацією на реципієнта.

АДМІНІСТРАТОР (з лат. – *розпорядник*) – людина, професійна діяльність якої спрямована на прокат вистав, концертів тощо.

АКТ (з лат. – *приводжу в рух*), **ДІЯ** – одна із завершених частин драматичного твору чи театральної вистави, яка зумовлює подальший розвиток сюжету. Під час вистави А. розмежовуються антрактами. Трагедії античних авторів, В. Шекспіра, класицистів і романтиків включали зазвичай п'ять А. Реалістична драматургія ХІХ ст. поряд з п'ятиактними запроваджує чотирьох- і трьохактні п'єси (М.Кропивницький, М.Старицький, І.Карпенко-Карий). У сучасній драматургії кількість А. не регламентована.

АКТОР, АКТОРКА (з лат. – *той, хто діє*) – виконавець/виконавиця ролей у драматичних, оперних, балетних виставах, який/яка реалізує дієво-

ігрове начало сценічного мистецтва. Особливість діяльності А. проявляється в тому, що він/вона, створюючи образи персонажів спектаклю, користується власними фізичними й духовними даними. А. покликаний діяти на сцені від імені зображуваного персонажа. Для цього в нього/неї мають бути розвинені спостережливість, творча фантазія, емоційність, емпатичність, артистичність, вміння урізноманітнювати дії та поведінку в пропонованих обставинах, а також треноване тіло, голос, пластика, музикальність тощо. Формула А. за П. Бруком – «філософ і клоун», за Л. Курбасом – «інтелектуальний Арлекін».

АКТОР-ДУБЛЕР (з фр. – *подвоювати*) – 1) актор, який замінює в спектаклі виконавця певної ролі; 2) актор-вокаліст, який виконує співочу партію замість драматичного актора; 3) актор, який виконує мовну партію при дублюванні фільмів іншим мовами.

АКТОРСЬКИЙ ШТАМП (з нім. – *печатка, друк*) – механічний прийом сценічної гри актора, який стає звичкою і підмінює людські почуття, дії, характери їх формальним зображенням.

Визначаються чотири групи А. ш.:

I група – штампи, що виникли як результат механічного запозичення певних прийомів гри, манери мовлення, руху, вираження емоції, вирішення образу в інших акторів;

II група – особисті А. ш., коли актор переносить прийоми, інтонації, трюки, манеру поведінки, які вже отримали глядацьке визнання в певній ролі, у свої подальші сценічні роботи;

III група – загальноакторські штампи: формальне прикриття зовнішнім прийомом тої частини ролі, для якої не було знайдено точного логічного рішення. Наприклад, ридання як вияв горя;

IV група – штампи, розповсюджені у постановках класичних вистав, особливо костюмованих (штампи п'єс Мольєра, Гольдоні, та ін.).

АКТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО – мистецтво створення сценічних образів; вид виконавського мистецтва. Особливістю є те, що процес творчості остаточно реалізується на очах у глядача за принципом «тут і зараз». А. м. безпосередньо пов'язане з мистецтвом режисера.

АКУСТИКА (з гр. – *слуховий*) – звучання у певному приміщенні, зокрема театральному.

АЛЕГОРІЯ (з гр. – *інакомовлення*) – художній засіб, який належить до групи метафоричних тропів; вислів з переносним значенням, у якому абстрактне поняття чи судження передається через конкретний художній образ. Зв'язок між образом і значенням встановлюється за подібністю суттєвих ознак, якостей або функцій.

АМАТОР (з лат. – *маю нахил, люблю*) – людина, яка займається певним видом діяльності не як професіонал, а як любитель, за особистим

покликанням, уподобаннями, у вільний час заради самореалізації, а не матеріального збагачення. Акторська діяльність зумовлена внутрішніми потребами, інтересами схильностями та бажаннями індивідів.

АМПЛУА (з фр. – *рід занять*) – тип театральних ролей, що відповідають певним сценічним ознакам (вік, зовнішність, професія, національність тощо) і стилістиці гри актора / акторки. У драматичному театрі А. трансформувалося з типізації персонажів у індивідуалізовані образи. У ХІХ ст. визначали: чоловічі А. – коханець, герой, комік, простак, резонер, фат; жіночі А. – комічна стара жінка, грандам, травесті, інженю, героїня, субретка та ін.

АНОНС (з фр. – *оголошення*) – попереднє публічне повідомлення про виставу, концерт тощо. Попередня, без докладної інформації афіша.

АНОТАЦІЯ (з лат. – *зауваження, помітка*) – короткий виклад змісту п'єси чи вистави із зазначенням вікового цензу глядача.

АНСАМБЛЕВІСТЬ (з фр., букв. – *разом*) – особлива риса театального колективу, яка передбачає художню і психологічну узгодженість гри акторів.

АНСАМБЛЬ (з фр., букв. – *разом*) – узгодженість, єдине ціле. 1) у театральному мистецтві – злагодженість гри акторів, цілісність усього спектаклю на основі його ідеї, режисерського вирішення тощо. В А. виявляється особлива природа театальної дії як мистецтва колективного і синтетичного. Завдяки збереженню А. досягається єдність дії; 2) у музичному мистецтві – спільна участь кількох осіб у виконанні музичного твору; 3) постійний художній колектив, що займається спільною концертною діяльністю.

АНТАГОНІСТ (з лат. – *суперник*), антигерой – персонаж п'єси, який виступає непримиренним супротивником стосовно інших, є носієм цінностей і рис характеру, протилежних властивим протагоністу. Протистояння «антагоніст/протагоніст» формується ще античною трагедією та є основою конфлікту, визначаючи сюжетну канву твору. Здебільшого А. є антигероем, негативним персонажем. Однак за умови, якщо протагоніст уособлює негативні риси, А. стає носієм чеснот.

АНТИПОД (з гр. – *протилежні*) – герої драматичних творів з антагоністичними поглядами, поведінкою, характерами.

АНТРАКТ (з фр. – *між дією*) – 1) перерва між діями спектаклю, концерту, видовища, призначена для відпочинку виконавців і глядачів, а також для зміни декорацій. У сучасному театральному мистецтві сформувалася традиція постановки вистав, які йдуть без антрактів; 2) музична п'єса, яку виконують після А., перед підняттям завіси.

АНТУРАЖ (з фр. – *оточення*) – художнє оформлення сцени, обстановка, оточення, фон, освітлення, технічні пристрої та приладдя, які створюють

уявлення про подію, епоху, викликають потрібні емоції, настрої, думки, бажання у глядачів, служать для втілення художнього задуму режисера.

АПОГЕЙ (з гр., букв. – віддалений від Землі) – у театральній виставі – кульмінація, найбільше піднесення в розвиткові характеру головного персонажа.

АПОФЕОЗ (з гр. – обожнювання) – фінальна урочиста масова сцена вистави, у якій прославляють народ, персонажа, подію тощо. Властива драмам (трагедіям) історичного змісту.

АР'ЄРСЦЕНА (з фр. – ззаду і сцена) – 1) задня частина сценічного майданчика. Створює ілюзію глибини сценічного простору; 2) резервне приміщення за сценою, яке використовують для зберігання декорацій.

АРТИКУЛЯЦІЯ (з лат. – розчленування) – спосіб правильного вимовляння послідовного ряду звуків, робота органів мовлення (губи, язик, м'яке піднебіння, щелепи, голосові зв'язки), необхідна для вимовляння певного звука мовлення; сценічна А. – правильна й виразна вимова з правильним наголошуванням складів у словах. Є основою дикції.

АРТИСТ, АРТИСТКА (з фр. – мистецтво) – людина, яка займається публічним виконанням творів мистецтва.

АРТИСТИЧНА ТЕХНІКА – техніка, спрямована на розвиток та удосконалення психічної і фізичної природи артиста/артистки. Включає всі елементи сценічної дії: роботу органів чуття, пам'ять на відчуття й творення образних візій, пропоновані обставини, логіку й послідовність дій, думок і почуттів, фізичну й словесну взаємодію з об'єктом, а також виразну пластику, голос, мовлення, характерність, відчуття ритму, групування, мізансцени тощо.

АРХІТЕКТОНІКА (з гр. – будівництво) – структура, будова художнього твору як системного цілого, його композиція; гармонійне поєднання частин у єдине ціле.

АСИСТЕНТ РЕЖИСЕРА – працівник театру, перший помічник режисера-постановника, функціонал якого полягає у вирішенні більшості організаційно-мистецьких питань, зокрема: участь у організації та плануванні як нових постановок, так і представлених раніше; виконання доручень режисера-постановника стосовно підготовчого періоду організації постановки; участь у складанні репетиційних планів, графіків, розкладів нових постановок; ведення репетиційної, навчальної та тренувальної роботи з акторами.

АТМОСФЕРА (з фр.) **ВИСТАВИ** – виражальні засоби передачі змісту вистави і створення настрою. Має декілька важливих аспектів: просторовий, часовий і психологічний. Час дії, побут, характери, ритми, події – усе це і створює А. в. Головними виразниками є актори, оскільки створюють і

підтримують А. в. через вияв ставлення до подій, конфліктів, фізичне самопочуття, ритм, взаємини з навколишнім світом тощо. Необхідними елементами творення А. в. є музика, шуми, освітлення, реквізит.

БЕЗПРЕДМЕТНА ДІЯ – дія з уявним предметом. У такій дії зберігається ілюзія наявності предмета – його вага, об'єм і форма. Вправи на Б. д. формують фізичне відчуття предмета, «пам'ять фізичної дії» увагу, зосередженість, логіку послідовної дії і є початковим етапом підготовки актора. Може виконуватися без предмета, з предметом-замінником або частково без предмета.

БУТАФОРІЯ – предмети-імітація сценічної обстановки – скульптура, меблі, посуд, прикраси, деталі костюма (ремені, пряжки, капелюхи, віяла, кольчуги), зброя тощо, які використовують у театральних виставах замість справжніх.

ВЗАЄМОДІЯ – процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, який породжує їх взаємну зумовленість і взаємозв'язок. Розрізняють такі види В.: 1) співдружність, 2) конкуренція, 3) конфлікт. В. – матеріальний процес, тому вона супроводжується передачею і рухом інформації. Має відносний характер, здійснюється в певному просторі й часі. В. – процес неперервний, постійний, двосторонній, багатоступеневий. Є п'ять стадій органічного процесу спілкування: увага – дія – сприйняття – внутрішній монолог (прийняття рішення) – дія у відповідь. Такі стадії проходить кожен учасник театральної В. Це і породжує її неперервність.

ВИВІЛЬНЕННЯ М'ЯЗІВ, ЗНЯТТЯ ФІЗИЧНОГО ЗАТИСКУ – тренінги, вправи для вироблення умінь виразно і правильно рухатися. Підкорення внутрішньої і зовнішньої техніки волі актора. Природа його майстерності, яка базується на розслабленні фізичного апарату тіла як виражального засобу, що створює пластику сценічного співіснування актора завдяки роботі окремих груп м'язів. *Свобода фізична.*

ВИГОРОДКА – найпростіші предмети для роботи режисера в репетиційному залі. Креслення В. мають відповідати задуму художника й режисера стосовно побудови декорацій спектаклю. У репетиційному періоді за допомогою ширм, столів, стільців, невеликих станків можуть бути відтворені найскладніші сценічні декорації – тронний зал, печера, ліс, будь-який транспорт тощо.

ВИМАРКА, КУПЮРИ (з фр.) – частини тексту п'єси, які скорочує режисер-постановник вистави.

ВИНОСКА – у режисерському примірнику п'єси – зауваження, що роблять на полях тексту стосовно дії чи персонажа.

ВИПУСК, ВИПУСК ВИСТАВИ – останній етап роботи над спектаклем. У період випуску проводять генеральну репетицію і фіксують порядок

проведення спектаклю, перевіряють готовність усіх елементів оформлення вистави, світловий та музичний супровід тощо.

ВИРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ – художня дія різних видів мистецтва, яка використовується режисером при постановці вистави. В. з. можна поділити на традиційні (живе слово, музика, світло, хореографія, пантоміма, динамічна і статична проекція, скульптура, спорт, цирк, естрада), нетрадиційні (транспорт, тварини, вода, вогонь, дим, природне освітлення) і метафоричні (алегорія, метафора, уособлення, символ).

ВИСТАВА, СПЕКТАКЛЬ (з лат. – *видовище*) – театральна постановка, в основі якої – будь-який драматичний твір або інсценізація епічного чи ліричного твору. Результат колективної праці акторів, режисерів, художників, композитора та інших представників театального мистецтва. Складається з одного або декількох актів, дій, частин, що перериваються або не перериваються антрактом.

ВИСТАВА-МІНІАТЮРА – невеликий за обсягом театральний, естрадний чи цирковий виступ, переважно малі форми п'єс або інтермедій.

ВИХІД – поява актора на сцені під час вистави.

ВНУТРІШНЄ БАЧЕННЯ – здатність відтворювати в уяві образ реальних і нереальних явищ; уміння бачити внутрішнім зором, оживити уявою слово, поняття, явище.

ВНУТРІШНІЙ МОНОЛОГ – внутрішнє мовлення, що проговорюється про себе, хід думок, виражений словами, який супроводжує людину завжди, окрім сну; один із найскладніших елементів акторської майстерності, оскільки у актора/акторки завжди є підсвідоме бажання обмежитися лише зовнішніми виражальними засобами. В. м. як процес, що відбувається і в житті, надає виконанню достовірності, допомагає акторові/акторці захопитися образом і вимагає від нього/неї глибокого проникнення у внутрішнє життя свого персонажа. Без В. м. неможливі сприйняття та взаємодія на сцені, він допомагає оволодіти «другим планом» ролі, її ритмом, змінює навіть тембр голосу.

ГЕНЕРАЛЬНА РЕПЕТИЦІЯ – остання, повна репетиція перед концертом або прем'єрою вистави. Пробне виконання. Передбачає остаточне узгодження всіх компонентів, випробування сценічних ефектів тощо. Може відбуватися за присутності невеликої кількості глядачів для вивчення їхньої реакції.

ГЕРОЙ, ГЕРОІНЯ (з гр. – *воїн, сильна, мужня людина*) – 1) центральний персонаж п'єси; 2) у XVIII – на початку ХХ ст. – виконавець (виконавиця) провідних ролей у трагедії.

ГРА СЦЕНІЧНА – головний елемент театального мистецтва; створення засобами акторської виразності художнього образу на сцені; специфічна форма відображення дійсності засобами театального мистецтва.

Психофізична реакція актора на завдання, поставлені режисером і виправдані актором. Г с. властиві уява, фантазія, артистизм, емпатичність, захоплення.

ДЕКОРАЦІЯ (з лат. – *прикрашаю*) – художнє та архітектурне оформлення сцени, яке відтворює обстановку дії вистави й допомагає розкрити її ідейно-художній зміст. Створюється за допомогою виражальних засобів живопису, архітектури, графіки, освітлення, сценічної техніки, кінопроекції тощо. Один із найважливіших виражальних засобів, який створює атмосферу вистави. За допомогою Д. передається епоха, час та місце дії.

ДЕТАЛЬ (з фр. – *подробиця*), сценічна деталь – 1) подробиця; 2) у драматургії – привід для драматичного конфлікту п'єси; 3) у театрі – важливий образний виражальний засіб акторської або режисерської думки.

ДЗЕРКАЛО СЦЕНИ (вікно сцени) – сценічний простір між порталами сцени по довжині й між просценіумом і арлекіном по висоті, тобто сам квадрат сцени, видимий глядачам після авансцени.

ДИКЦІЯ (з лат. – *вимова*) – чітка та виразна манера вимови слів, складів, звуків. Один із найважливіших елементів сценічної культури. В окремих випадках свідоме порушення норм дикції може бути засобом мовної характеристики персонажа.

ДИЛЕМА (з гр. – *двійна лема*) – альтернатива, перед якою стоїть головний герой п'єси/вистави. Він має зробити вибір, прийняти рішення, приєднатися до однієї із сторін конфлікту тощо.

ДИНАМІКА (з гр. – *сильний*) – рух, дія, зміна якогось явища під впливом певних факторів. Протилежне статиці.

ДІАЛОГ (з гр. – *бесіда*) – 1) форма усного мовлення, розмова двох або декількох персонажів п'єси; основний спосіб зображення характерів і розвитку дії в драмі; 2) літературно-драматичний твір у формі розмови.

Розрізняють: внутрішній Д. – різновид мовлення персонажа, який передає його психологічний стан; драматизований Д. – внутрішнє мовлення персонажа (не для сцени), у структурі якого – уявний діалог, що є важливим засобом психологічної характеристики персонажа, його переживань у гострих життєвих перипетіях;

ДІЙОВИЙ ФАКТ – 1) уявна дія, яка змушує персонажа змінити (відкоригувати) лінію поведінки, діяти більш активно або відмовитися від боротьби; 2) реальне життєве або уявне явище, що породжує драматичну колізію театральної вистави.

ДІЙОВА ОСОБА – персонаж, що діє в п'єсі й бере участь у розвитку її сюжету.

ДІЯ – 1) у драматургії – розвиток подій, пов'язаних з фабулою і сюжетом; закінчена частина п'єси чи вистави; 2) в акторському мистецтві – засоби

перевтілення актора/акторки на сцені в конкретно задуманий художній образ. Переживання актора/акторки, як правило, відображаються в їхній дії, яка визначена метою, а також процесом внутрішньої психологізації життя людини, і втілюється тілесно, фізично за допомогою певних м'язових рухів. Вплив на партнера з певною метою.

У театрі Д. є способом існування актора/акторки, засіб, який допомагає йому/їй винести на сцену роздуми персонажа, його пристрасті та емоції, цілі й прагнення. У появі кожної нової Д. особливу роль відіграють нові мотиви – нові пропонувані обставини, які виникають у ході п'єси.

Розрізняють: а) мовну Д. – спосіб впливу на глядача мовою персонажа, діалогами чи монологам, текстовою основою; б) наскрізну Д. – для сценічної інтерпретації дії; в) органічну Д. – дія, яка відповідає обставинам, у яких здійснюється; цілеспрямована, мотивована і продуктивна, тобто спрямована на досягнення певного результату, необхідного для персонажа; г) словесну Д. – слово, виголошене актором зі сцени, супроводжується рухом, жестом, поведінкою у відповідних ситуаціях; д) фізичну Д., що реалізується в рухах м'язової системи актора, за допомогою якої розкривається мета виконуваної ним ролі, фіксується психологічний стан персонажа.

ДРАМА (з гр. – дія) – 1) один із трьох родів літератури, що належить і літературі, і театру. Твори написані в діалогічній формі і призначені для показу на сцені. Д. властиві сюжетність, конфліктність дії і членування на сценічні епізоди без оповідного начала. Текст орієнтований на видовищну виразність через міміку, жести, рухи й звучання. Особливе значення мають висловлювання персонажів.

ДРАМАТИЗМ – напруженість, серйозність дії, властива драмі, особлива напруга конфлікту; збіг обставин у житті персонажа, коли він потрапляє у безвихідне чи надзвичайно складне становище.

ДРАМАТУРГ (з гр. – дія і пишу) – автор драматичних творів.

ДРАМАТУРГІЧНИЙ ХІД – спосіб подання та поєднання в одне ціле документально-художнього матеріалу. Основні ознаки: єдність дії та наявність двох протилежних начал.

ДРАМАТУРГІЧНИЙ МЕТОД – спосіб обробки життєвого (вражень, спостережень) чи документального матеріалу автором в різних формах і жанрах театрального мистецтва.

ДРАМАТУРГІЯ (з гр. – дія і пишу) – 1) мистецтво написання драм; 2) п'єса або твір літератури, перероблений для постановки в театрі.

ДРУГИЙ ПЛАН РОЛІ – психофізичний процес, у якому актор/акторка живе в ролі; приховане життя, безперервний процес думання і відчуття образу.

ЕКЗЕМПЛЯР (з лат. – зразок, приклад) **РЕЖИСЕРСЬКИЙ** – примірник п'єси, у якому режисер-постановник позначає всі моменти щодо втілення текстового матеріалу на сцені.

ЕКРАНІЗАЦІЯ – відтворення засобами кіно чи телебачення літературних (зокрема і драматичних) творів.

ЕКСПЛІКАЦІЯ (з лат. – пояснюю, розгортаю) **РЕЖИСЕРСЬКА** – розробка плану майбутньої вистави; режисерський план постановки драматичного спектаклю, опери чи балету. Не має чітко встановлених правил написання, їй властивий особистісний характер.

ЕКСПРОМТ (з лат. – той, що є під рукою, готовий) – невеликий, часто жартівливий виступ актора, виконаний нерідко без попередньої підготовки чи репетицій.

ЕМОЦІЙНА ПАМ'ЯТЬ, ПАМ'ЯТЬ ПОЧУТТІВ – 1) запас емоційних вражень, накопичений свідомістю; 2) здатність актора/акторки зберігати й відтворювати у свідомості, а також сценічно втілювати в контексті певного образу колишні емоційні враження та емоційний досвід.

ЕПІЗОД (з гр. – вставка, додаток) – відносно самостійна викінчена сцена в драматичному творі, тісно пов'язана з його основним змістом.

ЕСКІЗ (з фр., букв. – імпровізований вірш) – попередні схематичні зображення декорацій, що фіксують задум режисера, ідею цілісної вистави та її окремих частин.

ЕТЮД (з фр. – заняття) – 1) у театральній педагогіці – вправи для розвитку й удосконалення техніки акторської майстерності; 2) у драматургії – невелика, переважно одноактна п'єса; 3) у живописі – твір допоміжного характеру, виконаний з натури з метою її вивчення. Є підготовчим матеріалом для роботи над картиною, скульптурою, графічним твором тощо; 4) у музиці – інструментальна п'єса, у якій застосовується певний технічний прийом гри. Призначена для вдосконалення виконавської майстерності музиканта.

ЄДНІСТЬ ЧАСУ, МІСЦЯ І ДІЇ (Закон трьох єдностей) — одна з естетичних вимог класицистичної драматургії. Драматургія класицизму ставила такі вимоги до розгортання подій у п'єсі: вони мають відбуватися протягом недовгого часу – упродовж однієї доби (єдність часу), в одному місці (єдність місця) та відображати єдиний драматичний конфлікт (єдність дії).

ЖЕСТ (з лат.) – 1) рух тіла, переважно руки, який супроводжує мовлення або замінює його. Мова Ж. розкриває для глядача характер, душевний стан, соціальне походження персонажа; 2) вольовий рух, який виражає вплив людини на навколишнє середовище чи інших людей, наприклад, магічний Ж. Розрізняють: зовнішній, фізичний, зримий Ж. і внутрішній, прихований, уявний Ж. У сценічній практиці також виділяють: психологічний Ж., фантастичний Ж., художній Ж., пластичний Ж.

ЖИВЕ СЛОВО – головний виражальний засіб театру. Розглядають документальне, публіцистичне й художнє Ж. с. Сфера словесного позначення практично не має меж (Ж. с. реального героя, мовлення ведучого, диктора, поетичне слово, діалог тощо). Це вираження авторської ідеї, емоційний елемент надзвичайної сили, воно створює словесні образи, які можуть безпосередньо втілювати і передавати дії, почуття, настрій, переживання людини. Ж. с. формує атмосферу спілкування між сценічним майданчиком і гля- дацькою залюю.

ЖИТТЄВА ДІЯ – 1) спосіб взаємозв'язку людини з навколишнім середовищем та з іншими людьми; 2) поведінка, вчинки людей в реальних життєвих умовах; 3) навмисна активність людини, процес, спрямований на досягнення усвідомлено поставленої життєвої мети. Ж. д. здійснюється за допомогою певних способів, співвідносних з конкретною ситуацією, з життєвими обставинами. Є головним предметом театралізації. Трансформація Ж. д. у сценічну дію здійснюється через гру, завдяки якій вона залишається реальною, але набуває умовного характеру.

ЗАДУМ РЕЖИСЕРСЬКИЙ – ідейне та художньо-образне передбачення майбутнього спектаклю в усій його цілісності, народжене уявою режисера. Процес створення З. р. має індивідуальні особливості й складається з декількох етапів: аналіз п'єси, її ідеї, побутового аспекту, персонажів, конфліктів; аналізу, збагаченого емоційним сприйняттям та уявою режисера, а також його життєвим та театральним досвідом. Надзавдання спектаклю диктує режисерові вибір і розвиток найбільш важливих пропонованих обставин п'єси, які трансформуються в події майбутнього спектаклю. Одночасно обдумуються художнє та музичне оформлення. Так відбувається «моделювання» майбутнього спектаклю й народжується його художній образ.

ЗАСТІЛЬНИЙ ПЕРІОД – процес творчого усвідомлення п'єси через логіку подій, які в ній відбуваються. Пошук дійового начала і реалізація його через словесну дію, думку й образне бачення. Термін походить від сформованої театральної традиції першого спільного прочитання й обговорення п'єси «за столом».

ЗАТИСК – м'язове та розумове напруження, яке заважає органічному, достовірному життю актора/акторки на сцені, унеможлиблює вільне, цілеспрямоване та продуктивне думання й дію на сцені, заважає досягненню потрібного результату.

ЗОНА МОВЧАННЯ – органічний процес сприйняття і накопичення емоційної енергії. Може бути короткою і тривалою (паузи). В З. м. актор не говорить, а спостерігає, слухає, сприймає, оцінює, накопичує інформацію, готується до заперечення, тобто до боротьби за цілісність сценічного образу. Це безсловесна гра актора, у якій яскраво виражається його індивідуальність

і майстерність. За допомогою жестів, міміки і мовчання актор іноді говорить більше, ніж в діалозі чи монологі. З. м. відображає внутрішнє переживання дійової особи, передає напруженість моменту.

ІМПРОВІЗАЦІЯ (з фр. – *непередбачений, раптовий*) – сценічна гра, не обумовлена обов'язковим драматургічним текстом і не підготовлена на репетиціях. Один із основних принципів комедії дель арте, де канвою сюжету був сценарійсхема, який поступово «обростає» розробками імпровізаційного характеру.

ІНСЦЕНІЗАЦІЯ (з лат. – *на сцені*) – переробка літературного оповідного твору (роману, повісті, поеми, оповідання) для постановки на сцені. Має на меті передати засобами драматургії ідейно-художній зміст, головний конфлікт, систему образів, поетику першотвору. Може бути зроблена як самим автором, так і іншою особою.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ (з лат. – *роз'яснення, перекладання*) – 1) сприйняття і переосмислення твору мистецтва, розкриття образу через індивідуальне осмислення його змісту; 2) власне прочитання оригіналу; 3) суб'єктивний погляд на певну подію.

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ВИСТАВИ – включення режисером у структуру вистави інших текстів, що, на його думку, пов'язані з основним сюжетом п'єси тематично або емоційно.

ІНТОНАЦІЯ (з лат. – *голосно вимовляти*) – ритмо-мелодійна особливість мовлення, чергування підвищень і понижень голосу (питальна І., оповідна І., оклична І., риторична І.); тон, манера промовляння слів і речень, які виражають ставлення мовця до предмета мовлення (владна І., саркастична І., знущальна І., поблажлива І. тощо).

ІНТРИГА (з лат. – *заплутувати*) – у драматургії – спосіб організації дії, захопливих ситуацій за допомогою складних перипетій, без яких неможливий рух конфлікту; головна ситуація драми, навколо якої розвивається основна дія. Розкриває поліобразність характерів, створює передумови для творчого сприйняття глядачами подій, за якими вони спостерігають.

ІНТУЇЦІЯ (з лат. – *споглядання*) – чуття, проникливість, відчуття на рівні підсвідомого. Здатність безпосередньо і швидко знаходити правильне рішення завдання, орієнтуватися у складних життєвих ситуаціях, а також передбачати хід подій. Необхідна якість для актора. Є результатом напруженої діяльності свідомості з накопичення й освоєння життєвого та мистецького матеріалу.

ІРОНІЯ (з гр. – *лукавство, удавання, глузування*) – художній засіб, який виражає глузливо-критичне ставлення митця до предмета зображення, коли слово чи вислів у контексті мовлення набуває значення, протилежного буквальному змісту або такого, що заперечує його, ставить під сумнів.

Насмішка, замаскована зовнішньою благопристойною формою. Є дієвим засобом гумору й сатири.

КАКОФОНІЯ (з гр. – *поганий звук*) – безладне, хаотична нагромадження музичних звуків чи голосів на сцені. У видовищних мистецтвах – порушення композиції і гармонії постановки. Може використовуватися як один із зображально-виражальних сценічних прийомів.

КАНОН (з гр. – *правило, норма*) – сукупність художніх прийомів, які вважаються обов'язковими (нормативними) для певної епохи, а також відповідні їм мистецькі зразки.

КАПУСНИК – похідне слово від назви веселих акторських зустрічей навколо пирога з капустою. Жартівлива театральна вистава-пародія, часто влаштовується в дні театральних свят або урочистостей.

КАРТИНА – завершена частина акту в драмі, опері, балеті; відділяється від наступної частини не антрактом, а короткою перервою, під час якої опускається завіса.

КАРТИНА ЖИВА – німа сцена, під час якої дійові особи залишаються нерухомими.

КАТАРСИС (з гр. – *очищення*) – введений Аристотелем термін на позначення впливу мистецтва на людину: душевна розрядка, моральне очищення в процесі співпереживання під час споглядання мистецького твору. Це головний результат впливу мистецтва на особистість.

КОЛА УВАГИ – спеціальні вправи зі сценічної уваги для вироблення в акторів і режисерів навичок майстерності. Один з основних елементів акторської професії. Розрізняють: ближнє (мале) коло уваги – невеликий простір на витягнуту руку, у центрі якого перебуває людина з її почуттями й тілесними відчуттями; середнє коло уваги – кімната, частина зали; С. к. у. придатне для вирішення загальних, але не особистісних проблем; віддалене (велике) коло уваги – зала, міська вулиця тощо, визначається віддаленою лінією горизонту.

КОЛІЗІЯ (з лат. – *стикаюся*) – у драматургічних творах – гострі суперечності й зіткнення дійових осіб, які мають антагоністичні інтереси, погляди чи прагнення. Визначає рух сюжету й розв'язується в фіналі.

КОМЕДІЯ (з гр. – *весела процесія з музиками, танцями й співами; пісня*) – драматичний твір, у якому засобами гумору та сатири викриваються негативні суспільні та побутові явища, відображається смішне у навколишній дійсності чи людині.

КОМПОЗИЦІЯ СЦЕНІЧНОГО ПРОСТОРУ – структура організації сценічного видовища й місце актора на дзеркалі сцени. У ній визначають плани, сторони, ракурси та пози.

1) плани: сцену можна уявно розділити на три плани в глибину плюс простір просценіума, також вона має три поділи по ширині. Тож подумки сценічний майданчик можна розкреслити на 16 частин. Мізансценічною віссю композиції визнається середина першого плану сцени на висоту людської фігури. Тривалість дії на другому і третьому планах, особливо на початку вистави, послаблює увагу глядача. Мізансцена другого плану дає глядачеві можливість сприймати людську фігуру в увесь зріст. На другому плані особливо вигідні виходи. Другий план ще називають сімейним планом – саме тут найлегше створюється атмосфери життя цілої групи людей. Також тут добре виглядають танці. Третій план вигідний для монументальних композицій та ігрових уривків, пов'язаних з активним рухом;

2) сторони: композиція ліворуч сценічного майданчика означає переддію, початок дії, композиція праворуч тяжіє до завершеності. Простір ліворуч начебто давить на розташовану праворуч композицію і робить її значимішою, монументальнішою;

3) ракурси: будь-який вихід актора анфас на публіку – мізансцена класична, однак усякий сценічний ракурс найбільше тяжіє до фасу. Чотири основні ситуації повороту актора на зал при спілкуванні з партнером: 1. Вимушеність (переважно технічна). 2. Об'єкт уваги перебуває в напрями глядацької зали. 3. Людина на певний час прагне залишитися наодинці з собою, щоб на її обличчя ніхто не дивився. При цьому вона не виключається зі спілкування з партнером. 4. Фізична дія, яка розвертає партнера на зал. Абсолютний фас найчастіше виражає беззахисність (фас Білого П'єро). Три чверті (напівфас, труакар) прийнятний для більшості акторів. Повний профіль допомагає створити ефект скам'янілості людської фігури. Напівспинний ракурс застосовується дуже часто. Основне його призначення – повністю зосередити увагу глядача на головному об'єкті – відкритому обличчі актора. Глядачеві надається можливість дофантазувати, що виражають у цей момент обличчя й очі актора. Сила спинного ракурсу в узагальненні вираження: він найкраще передає переборювання втоми, болю, страху, будь-якого сильного почуття. Відхід фігури спиною – мізансцена класична;

4) пози: для зручності можна виділити чотири основні типи. 1. Наближення: людина нахилиється вперед, проявляючи увагу. 2. Віддалення означає негатив, відхилення. 3. Експансія виражає гордощі або марнославство. Людина піднімає голову, розправляє спину і розставляє кінцівки в боки, прагнучи захопити якомога більше простору. 4. Закритість виражається потупленим поглядом, опущеними плечима, згортанням рук. Є. Гротовськи пропонує симпатію виражати наближенням, антипатію – віддаленням, соціальне домінування – позами, у яких людина випрямляється

і «розгортається», а покірність – «стисканням у клубок» і в'ялим м'язовим тонутом.

КОНТЕКСТ (з фр. – *тісний зв'язок*) – сукупність обставин, які сприяють розумінню сюжетних ходів, основного задуму та ідейного змісту п'єси чи вистави.

КОНТРАСТ (з фр. – *протилежність*) – особлива, зацентрована протилежність характерів або окремих рис персонажів п'єси, використана для увиразнення їхньої індивідуальної натури.

КОНТРДІЯ – психофізична реакція на ворожі дії персонажа; процес боротьби; сила, що протистоїть наскрізній дії спектаклю.

КОНТРІНТРИГА (з фр.) – вторинна інтрига в драматичному творі, яка часто увиразнює основну.

КОНФІГУРАЦІЯ (з лат. – *надавати правильної форми*) – система взаємостосунків персонажів у виставі.

КОНФЛІКТ (з лат. – *зіткнення*) – 1) зіткнення протилежних інтересів, поглядів; межове загострення суперечностей, що призводить до боротьби; 2) у психології – сутичка протилежно спрямованих, несумісних тенденцій у свідомості окремо взятого індивіда, у міжособистісних стосунках індивіда чи групи людей, пов'язана з гострими негативними емоційними переживаннями. Розрізняють такі види К.: а) внутрішньо особистісний – зіткнення приблизно рівних за силою, протилежно орієнтованих мотивів, потреб, інтересів тощо в однієї людини; б) міжособистісний – ситуація взаємодії людей, у якій вони мають несумісні цілі або дотримуються несумісних цінностей і норм; в) міжгруповий – сторонами К. виступають соціальні групи, що мають несумісні цілі та своїми практичними діями перешкоджають одна одній; 3) у мистецтві К. часто називають колізіями. До відтворення гострих і напружених К. найбільше тяжіють театр і драматургія, де вони є головною силою, що рухають розвиток драматургічної дії, і основними за-собами розкриття характерів.

КОНЦЕПЦІЯ (з лат. – *сприйняття*) – розуміння явища, система поглядів, основна думка твору; образне осмислення життя, його проблем у творі мистецтва; безпосереднє й повне вираження авторської позиції.

КООРДИНАЦІЯ (з лат. – *погодження, узгодження*) – 1) упорядкування, узгодження; 2) узгодження активності м'язів тіла.

КОРИФЕЙ (з гр. – *вождь, ватажок*) – 1) у стародавній драмі – керівник і заспівувач хору; 2) танцівник кордебалету, який виконує сольну партію; 3) визначний діяч театрального мистецтва.

КОРОБКА-СЦЕНА – замкнений простір сценічного майданчика з усіма її технічними й механічними компонентами, які доходять до дзеркала сцени.

КОСТЮМ (з фр.) театральний – одяг, взуття, головний убір, прикраси та інші предмети, які використовують актори для увиразнення створюваного образу. К. т. вирішує три основні завдання: створення зовнішньої характеристики образу і розкриття його внутрішньої сутності; визначення середо-вища, у якому відбувається дія (історичне, національне, соціально-економічне, фантастичне); створення разом з іншими елементами оформлення візуального образу вистави. Необхідним доповненням до К. т. є грим та зачіска.

КУЛЬМІНАЦІЯ (з лат. – вершина) – складова частина композиції постановки, яка означає найвище напруження дії в п'єсі чи виставі, де сходяться всі сюжетні лінії конфлікту.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ, культура мови, мовна культура – дотримання сталих норм усної та писемної мови; свідоме, майстерне використання виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування.

ЛЕЙТМОТИВ (з нім. – основна тема, думка) – 1) провідний мотив, що повторюється в музичному творі, переважно в оперному, і проходить через увесь спектакль; 2) головна тема п'єси.

МАКЕТ (з фр. – модель, ескіз) – модель, попередній зразок чогось у зменшених розмірах. Наприклад, М. декорації театральної постановки.

МАНЕРА (з фр., букв. – вправність рук) – прийом, звичка, зовнішня форма поведінки; особлива прикмета театрального митця – режисера, актора, сценографа, яка ґрунтується на його індивідуальних рисах і звичках, особливостях внутрішнього світу, образності мислення та методах втілення задуму.

МАСКА (з лат. – насмішка) – спеціальна накладка з якимось зображенням, ліпна або мальована, у формі людського обличчя, звірячої морди, міфологічної істоти тощо.

МАСОВА СЦЕНА – пластичний образ маси людей певної епохи, об'єднаний єдиною метою, загальною сценічною подією, який існує в єдиному темпоритмі. М. с. театральної вистави не притаманна психологічна розробка лінії поведінки, тому глядач сприймає її як певний організований пластичний етюд, де всі переміщення мають бути не випадковими, а раціонально організованими.

МЕТОД (з гр. – шлях дослідження, пізнання) – спосіб пізнання, дослідження явищ природи й суспільного життя. Сукупність принципів, формування прийомів, які допомагають реалізувати художній процес.

МЕТОД АСОЦІАЦІЇ (з лат. – сполучення, з'єднання) – образна обробка художнього матеріалу, за якої умовна образність виражальних засобів викликає особисту співтворчість глядачів, апелюючи до їхньої уяви та індивідуальної образної пам'яті.

МЕТОД ДІЄВОГО АНАЛІЗУ П'ЕСИ Й РОЛІ – дослідження драматичного твору за допомогою сценічної дії: фізична реакція актора, послідовність його фізичних дій, фізична акція на сцені можуть викликати і думку, і вольовий імпульс, і врешті – емоцію, почуття. Передбачає пізнання матеріалу п'еси: визначення теми, проблематики, конфлікту, надзавдання й наскрізної дії, подієвого ряду, пропонованих обставин, жанру, тобто всього того, що необхідне для роботи режисера й актора над спектаклем і роллю. Виставу вважають вибудованою за М. д. а., якщо створена партитура життя кожного образу через суцільний ланцюг внутрішніх конфліктів, партитура, яка виявляє зіткнення груп, дію та контрдію.

МЕТОД ФІЗИЧНОЇ ДІЇ – створення лінії логічних і послідовних дій, яка викликає логічну послідовність лінії почуттів, що їх підтверджують. Процес психофізичного пізнання ролі етюдним способом, без застільного періоду або з максимальним його скороченням. Через рух, з текстом, без тексту, своїми словами, близькими за змістом до ролі, необхідно дієво «пройти» певну сцену, тобто зрозуміти логіку персонажа через психофізику. Фізичні дії (зовнішні і внутрішні), пов'язані з уявою, волею, вірою у справжність сценічної дії, вивільняють актора, дають «свободу творчості», збуджують його фантазію, ініціативу, формують самостійність.

Основа М. ф. д. – це вчення про просту фізичну дію як збудник почуття сценічної віри й правди, внутрішньої дії та почуття, фантазії та уяви. Правдиве «життя людського тіла» ролі породжує «життя людського духу» ролі.

МИСТЕЦТВО ПЕРЕЖИВАННЯ – створення на сцені органічного життя людини. Напрямок сценічного мистецтва, яке полягає у створенні «життя людського духу» ролі й у передачі цього життя на сцені в художній формі.

МИСТЕЦТВО ПОДАННЯ (показу) – подання ролі, зовнішня форма прояву почуттів за допомогою привчених м'язів. Механічне відтворення ролі. Робота над роллю без витрат нервових і душевних сил.

МІЖСОБИСТІСНА ВЗАЄМОДІЯ – випадковий або нарочитий, приватний або публічний, довготривалий або короткий, вербальний або невербальний контакт двох і більше людей, який впливає на зміну їхньої поведінки, діяльності, стосунків та настанов. Розрізняють два види М. в.: 1) співпраця (кооперація), коли просування кожного з партнерів до своєї мети сприяє або не заважає реалізації цілей інших партнерів; 2) суперництво (конкуренція) – коли досягнення мети одним з партнерів утруднює або виключає здійснення мети інших учасників.

МІЗАНСЦЕНА (з фр. – постановка на сцені) – розташування акторів на сцені в певний момент вистави в певних поєднаннях один з одним і з тими предметами, що їх оточують. Призначення М. – через зовнішні, фізичні дії між персонажами виражати їх внутрішні (психологічні) стосунки. М. – «мова

режисера», найбільш матеріалізований засіб образного вираження режисерської думки, який об'єднує в гармонійне ціле всі виражальні художні засоби (музичні, образотворчі, світлові, колористичні, шумові). Сукупний ряд мізансцен називають режисерським малюнком.

М. має виражати стосунки й боротьбу персонажів, композиційно організувати їх у певному сценічному просторі, вбирати в себе всі складники внутрішнього життя героїв, їхнє фізичне самопочуття, темпоритм тощо. Залежить від жанру п'єси, дій і завдань, поставлених режисером перед акторами. Кожна організована М. тяжіє або до прямої лінії, або до ламаної, або до кола. У кожній лінії свої емоційні можливості. Рух прямою надає М. сухості й стриманості, аскетичності.

Розрізняють М.: фронтальну, горизонтальну (персонажі розташовані обличчям до глядача), барельєфну (спільна поява кількох акторів в одній площині, наближеній до публіки, своєрідна жива картина), вертикальну (перпендикулярна стосовно рампи, виконавці вилаштовуються один за одним), глибинну (побудована на поєднанні різних планів сценічного майданчика), діагональну (розташована по найдовшій відстані планшету сцени), доцентрову (усі персонажі рухаються до того самого місця або один до одного), центробіжну (усі персонажі прагнуть відійти один від одного або від якогось місця на сцені), проєкційну (дійові особи прагнуть переміститися за сценічний майданчик).

МІЗАНСЦЕНА НАТОВПУ – розташування груп акторів на сцені в певних поєднаннях один з одним і з навколишнім предметним середовищем у певний момент сценічної дії. Можливі вирішення М. н.:

1) принцип теми з варіаціями: основну мелодію (розмову) ведуть один, два чи три виконавці, а масовка, по-різному перебиваючи тему, час від часу виступає на перший план;

2) зіткнення дії і контрдії: носієм контрдії є масовка, а дії – один або декілька акторів;

3) принцип кордебалету: актор, який веде сцену, виступає як диригент для виконавців масовки, які підкоряються його волі й діють синхронно;

4) принцип двох напівхорів: масовка ділиться на дві частини, які прямують до тієї самої мети, але перешкоджають одна одній;

5) принцип диференціації за групами: кожній групі задана певна пластика, яку визначає «хореограф», всі інші повторюють його рухи в буквальному чи видозміненому вигляді;

6) принцип канона: через сцену проходить спочатку один виконавець, потім два-три разом, потім група, знову солісти, знову маленькі

групи. Усім дають короткі, але різні пластичні рисунки, що створює ілюзію натовпу.

МІМІКА (з гр. – наслідування) – 1) рухомі частини тіла, рухи м'язів, що відображають переживання, почуття і настрої; 2) мистецтво або уміння актора виражати думки й почуття, створювати образи за допомогою рухів рук, зміни виразу обличчя тощо.

МІМІЧНА ДІЯ – особливий вид сценічного співіснування невербального характеру.

МІНІАТЮРА (з фр., від лат. – сурик) – невеликий за обсягом твір театрального мистецтва, переважно коротка п'єса, у якій бере участь мінімальна кількість акторів. М. властива яскрава, лаконічна форма вираження. При цьому збережені всі компоненти композиції.

МОБІЛЬНІСТЬ (з фр., з лат. – рухомий) – здатність до швидкого пересування, орієнтації в обстановці та прийняття рішень. Дозволяє зберегти робочий настрій і вирішувати творчі завдання з мінімальною втратою часу.

МОНОЛОГ (з гр. – слова одного) – 1) форма організації мовлення, розгорнуте висловлювання однієї людини. Це мовна партія однієї особи, адресована іншій чи одночасно багатьом, акт тривалого й цілеспрямованого впливу на слухача або читача. М. відрізняється від діалогу тим, що не вимагає відповіді на сторонні висловлювання, позамовну ситуацію. М. переважає в ліриці, у прозі відіграє другорядну роль. У драматургії в М. розкривається духовне життя персонажа, виявляються складності його характеру. Він знайомить глядача з обставинами дії, які не були показані на сцені, з душевним станом героїв; 2) мовлення наодинці з собою; 3) мовлення персонажа (спілкування актора/акторки з самим собою), вилучене з розмовного спілкування персонажів, яке не вимагає безпосередньої реакції, на відміну від діалога. Це внутрішнє мовлення, яке виражає реакцію на все, що відбувається. Внутрішній М. проявляється в емоційних артикуляційних рухах, які не супроводжуються звуком, міміці, пантомімі, фізичних діях без слів.

МОТИВАЦІЯ (з фр., з лат. – просувати) – обґрунтованість вчинків і дій; спонукання до дії; динамічний процес фізіологічного та психологічного планів, який керує поведінкою людини, визначає її організованість, цілісність, стійкість та результативність.

НАДЗАВДАННЯ – ідея, яка стала внутрішньою потребою, прагненням, пафосом митця.

НАСКРІЗНА ДІЯ – шлях реалізації надзавдання; основне спрямування виражальних засобів і прагнення усіх дійових осіб на реалізацію надзавдання вистави.

НАТХНЕННЯ – вищий духовний стан і настрої; піднесеність, зосередженість і незвичайний прояв розумових сил.

ОБРАЗНЕ ВИРІШЕННЯ – сукупність виражальних засобів, якими режисер розкриває свою концепцію твору, свою художню думку.

ОБРАЗНЕ МИСЛЕННЯ – властивість сприймати в осмислювати картини життя, мистецтва в їх художньому значенні, необхідне в процесі виникнення задуму постановки спектаклю.

ОБМЕЖЕНІСТЬ СЦЕНІЧНОГО ПРОСТОРУ – реальні фактори, що впливають на розвиток сценічного, художнього образу, такі, що обмежують його просторове й хронологічне існування: наявність рамок сцени, розмір сцени, за межами якої дія припиняється. Обмеженість вибору сценічного простору створює умовну стилістику в роботі над спектаклем.

ОДЯГ СЦЕНИ – система спеціального драпірування, яке оточує простір сцени з усіх боків, окрім дзеркала сцени: завіса, куліси, падуги, задник. Розраховується так, щоб за жод-них обставин з жодного місця глядач не бачив закулісся. Також має бути декоративним фоном, на якому за умови додавання окремих деталей можна грати цілі вистави.

ОЗВУЧЕННЯ – підбір звукового ряду, який посилює атмосферу вистави, емоційне напруження конфлікту, підкреслює значення події чи епізоду. Включає шуми і музику, які передають атмосферу дії, у якій живуть актори.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПЕРІОД ПОСТАНОВКИ ВИСТАВИ – період, який передбачає «збирання» матеріалу спектаклю/ролі, а також усіх компонентів (музика, світло, декорації, костюми тощо) в єдине ціле, знаменує завершення роботи над спектаклем.

ОРГАНІЧНІСТЬ АКТОРА – показник майстерності актора, який базується на умінні існувати в пропонованих обставинах; природність і повна свобода, як фізична, так і внутрішня, психологічна.

ОРИГІНАЛЬНІТЬ (з лат. – *первісний, природжений*) – самобутність, неповторність художнього твору і його автора. Театральна постановка, яка не має аналогів.

ОЦІНКА АКТОРСЬКА – психологічний стан актора в період переживань і дій партнера, за яким має виникнути реакція, відповідна цим діям.

ПАМ'ЯТЬ ЕМОЦІЙНА – один з методів освоєння елементів акторської майстерності, що базуються на гострих переживаннях, спогадах, сильних життєвих враженнях. Це матеріал, який підтримує творчість актора/акторки в єдності з фантазією та уявою.

ПАМ'ЯТЬ ФІЗИЧНИХ ДІЙ – здатність актора/акторки виконувати фізичні дії з уявними предметами. Один із принципів мистецтва пантоміми.

ПАРТИТУРА СВІТЛОВА – документ, який містить запис світлового оформлення спектаклю й призначений для точного застосування. У ньому фіксують спрямованість світлових потоків освітлювальних приладів, кольори використовуваних у них фільтрів, номери груп включень та світлових

програм. У П. с. відображені всі моменти сценічної дії, які потребують світлових переходів чи затемнень. На сьогодні не існує єдиного універсального стандарту для фіксації П. с.

ПАРТИТУРА ТЕАТРАЛЬНА – перелік усіх мистецьких елементів щодо зовнішніх і внутрішніх ознак п'єси чи вистави, які включають у текст для їх фіксації та реалізації.

ПАРТИТУРА ФІЗИЧНИХ ДІЙ – запис послідовності фізичних дій актора/акторки під час виконання вправ, етюда або при створенні ролі в часі й просторі.

ПАРТНЕР, ПАРТНЕРКА (з фр. – учасник) – учасник спільної гри на сцені.

ПАУЗА (з лат. – зупинка, припинення) – 1) зупинка артикуляційних рухів мовних органів, яка супроводжується перервою в подачі голосу актором/акторкою як засіб сценічної виразності, психологічного ефекту.

Розрівняють П. сенсову й ритмічну; 2) тимчасова зупинка, перерва в дії. З П. пов'язана оцінка дії чи факту. Розрізняють режисерську та акторську П.

ПЕРЕВТІЛЕННЯ АКТОРСЬКЕ – єдність внутрішньої та зовнішньої техніки актора/акторки в процесі перевтілення в образ. Здатність актора/акторки діяти на сцені в образі іншої людини, тобто того персонажа, про якого йдеться в п'єсі.

ПЕРИПЕТИЯ (з гр. – несподіваний поворот, раптова подія) – несподіваний поворот ситуації або дії, різка зміна у розвитку сюжету. П. мають свої внутрішні конфлікти, мікроконфлікти, кульмінації. Система П. по висхідній веде до кульмінації.

ПЕРСОНАЖ (з фр. – особа), дійова особа - 1) художній образ людини, наділений переживаннями, емоціями, зовнішнім виглядом і рисами поведінки. Іноді П. стають художні образи тварин, рослин, фантастичних істот, речей. За значимістю в художньому творі П. поділяються на головні, другорядні, фонові, епізодичні й позасценічні. Як синонім терміну П. у драматичних творах вживають термін «дійова особа».

ПЕРСОНАЖ ГОЛОВНИЙ – центральна дійова особа у драматичному творі.

ПЕРСОНАЖ ДРУГОРЯДНИЙ – дійова особа в п'єсі, яка допомагає розкрити характер головного персонажа.

ПЕРСОНАЖ ЕПІЗОДИЧНИЙ – дійова особа, яка бере участь у одному або декількох епізодах п'єси.

ПЕРСОНАЖ ПОЗАСЦЕНІЧНИЙ – особа, яка згадується у розмовах дійових осіб, але на сцені не з'являється.

ПЕРСОНАЖ ФОНОВИЙ – дійова особа у п'єсі, яка не має мовної партії, але створює необхідну обстановку чи сценічну ситуацію для головного персонажа.

ПЕРСПЕКТИВА (з лат. – уважно розглядаю) – спосіб сценічного зображення об’ємних фігур на площині залежно від уявних змін їхньої величини, чіткості, зумовлений ступенем віддаленості від глядача.

ПЕРСПЕКТИВА (з лат. – уважно розглядаю) **РОЛІ** – гармонійне співвідношення й розподілення частин при цілісному охопленні п’єси й ролі: від першої появи на сцені до фіналу. Знаючи П. р., актор/акторка може розставити потрібні акценти, свідомо побудувати «архітектуру» свого сенсу, розподілити сили, усвідомлено організовуючи себе в спектаклі.

ПЕРШИЙ ПЛАН – простір від червоної лінії до першої пари куліс. Дозволяє більшу свободу руху, ніж авансцена.

П’ЄСА (з фр. – шматочок) – драматичний твір, призначений для показу на сцені, іноді для читання.

ПІДГОТОВЧИЙ ПЕРІОД – період від першого прочитання п’єси, зустрічі режисера з акторами. Передбачає дійовий аналіз п’єси і ролей.

ПІДТЕКСТ – комплекс думок і почуттів, які наявні в тексті, виголошуваному персонажами п’єси. Розкривається акторами не тільки в словах, а й у паузах, внутрішніх монологів.

ПЛАН – 1) креслення, яке за допомогою умовних позначок зображає ділянку місцевості чи будівлі; 2) умовна зона, яка проходить по всій ширині сцени; 3) горизонтальний розріз чи вид згори якоїсь будівлі чи предмета; 4) визначений порядок, послідовність у викладі чогось; 5) задум, який передбачає розвиток чогось; 6) розміщення об’єктів на зображенні (передній, середній, задній) і їх розмірів (крупний, дрібний, загальний).

ПЛАНШЕТ (з фр. – дощечка) – підлога сцени, що складається з щитів, які можна виймати; щити щільно припасовані один до одного.

ПЛАСТИКА (з гр. – скульптура) – у сценічному мистецтві – загальна гармонія, естетична виразність, зіграність рухів, тіл і поз.

ПЛАСТИКА ТІЛА – вираження внутрішньої свободи у фізичній поведінці людини. Виявляється в здатності розподіляти рухи, досягати м’язової свободи, тобто стану організму, за якого на кожен рух витрачено стільки м’язової енергії, скільки він вимагає.

ПОДІЯ – 1) те, що відбулося, певне значне явище, факт суспільного або особистого життя; 2) основна структурна одиниця сценічного життя; конкретна ситуація, яка розгортається на очах у глядачів. Складається із сукупності фактів (пропонованих обставин), які змінюють/не змінюють звичне життя героїв. Одна з пропонованих обставин, яка змінює дії героїв, протікання їхнього життя, називається подієвим фактом. Через його оцінку відбувається перехід від події до події.

ПОДІЄВИЙ РЯД – послідовно здійснювані події, ланцюг подій, кожна з яких перетікає в наступну. П’єса у своєму розвитку базується на п’яти подіях:

- 1) **вихідна подія** – своєрідний емоційний зачин вистави, що, як правило, відбувається ще до початку самої сценічної дії (експозиція);
- 2) **основна подія** – початок боротьби за на-скрізною дією (зав'язка), коли набуває сили провідна про-понована обставина п'єси;
- 3) **центральна подія** – за наскрізною дією це пік боротьби;
- 4) **фінальна подія** – завершення боротьби за сценічною дією, коли вичерпується провідна пропонована обставина;
- 5) **головна подія** – остання подія вистави, яка вміщує «зерно» надзавдання, у ній остаточно проясняється ідея твору, вирішується доля початкової пропонованої обставини.

ПОЗА (з фр. – *класти, ставити*) – 1) положення тіла актора; 2) у класичному танці – зупинка, затримка в русі, під час якої вага тіла танцівника утримується на одній нозі.

ПОМІЧНИК РЕЖИСЕРА (помреж) – організаційно-технічний помічник головного постановника вистави, в обов'язки якого входить підтримувати творчу дисципліну під час репетицій спектаклю та його експлуатації. Репертуарний спектакль повністю підпорядкований П. р.

ПОСЛІДОВНІСТЬ РОЗВИТКУ ДІЇ – фабульність дії, закономірна сцена обставин конфлікту.

ПОСТАНОВКА – процес створення спектаклю. Здійснюється режисером-постановником разом з художником, балетмейстером та звукорежисером.

ПОЧАТКОВА ПОДІЯ – подія, яка відбулася до відкриття завіси. Конфліктний факт, що стався «за межами» п'єси чи пропонованих обставин і спровокував подальшу дію. Є частиною дійового аналізу п'єси й ролі.

ПРОПОНОВАНІ ОБСТАВИНИ – це фабула, епоха, місце і час дії, подія, факти, обстановка, взаємостосунки, явища, а також умови життя, акторське й режисерське розуміння п'єси.

ПРЕМ'ЄРА (з фр. – *перша*) – перший публічний показ нового або відновленого спектаклю, естрадної, концертної або циркової програми, кінофільму тощо.

ПРИЙОМ – елементи техніки постановки, сценічної гри або драматургічного сюжету, конструкції характеру героя.

ПРИЙОМ СЦЕНІЧНИЙ – конструктивний прийом організації вистави.

ПРИСТОСУВАННЯ АКТОРСЬКЕ – внутрішні й зовнішні прийоми, способи акторської гри; спосіб здійснення дії, психологічний хід, який застосовують актори один до одного в процесі співіснування в сценічному просторі. П. завжди спрямоване на партнера.

ПРОГІН – вид репетиції, метою якої є вибудовування послідовності сцен і епізодів, які були відрепетирувані, у єдине ціле з включенням музики, шумів, елементів декорації, костюмів, світла тощо.

ПРОСТІР ВНУТРІШНІЙ ТЕАТРАЛЬНИЙ – місце в театрі, звідки можна спостерігати за виставою, зберігаючи при цьому дистанцію.

ПРОСТІР СЦЕНІЧНИЙ – певне місце в просторі й часі, у межах якого відбувається процес створення спектаклю акторами та його сприйняття глядачем.

ПРОСТІР ТЕКСТОВИЙ – розгортання фраз, діалогів, монологів, реплік у певному порядку, що утворює сюжетну лінію.

ПРОТАГОНІСТ (з гр., букв. – *перший борець*) – 1) у давньогрецькому театрі – перший із трьох основних виконавців ролей у спектаклі. Виконував найважчі ролі, на нього також покладали обов'язки режисера; 2) головна дійова особа в драматичному творі.

ПРОТОТИП (з гр. – *перший образ*) – конкретна особа, факти життя або риси характеру якої покладені в основу образу літературного персонажа.

ПУБЛІЧНА САМОТНІСТЬ – захоплення актора сценічними подіями без відволікання на глядача. Творче коло, у якому актор концентрує всю свою увагу на партнері або власній дії.

РАКУРС (з фр., букв. – *вкорочений*) – активний прийом режисерського мистецтва для побудови зображувальної, монтажною композиції; режисерський акцент.

РАМПА (з фр.) – межа між глядацькою залою і сценою, невеликий бар'єр на передній частині сцени, за яким встановлена освітлювальна апаратура.

РЕАКЦІЯ (з лат. – *протидія*) – психофізичний відгук на ситуацію; дія, яка виникає у відповідь на певний вплив; відповідь організму на внутрішні та зовнішні подразники, різка зміна самопочуття; прояв ставлення до дій іншого.

РЕАЛІЗАЦІЯ (з лат.) задуму – здійснення на практиці якогось плану, проекту, ідеї, виражених у художніх образах.

РЕЖИСЕР (з лат. – *керувати*) – творчий працівник театру, який здійснює постановку драматичного чи музичного твору на сцені. На основі власного творчого задуму створює нову сценічну реальність, об'єднуючи в роботі над спектаклем усіх учасників: акторів, художника, композитора, балетмейстера та ін.

РЕЖИСУРА – художнє керівництво постановкою спектакля, яке включає: формування й реалізацію задуму, роботу з акторами, художником і композитором, а також вирішення певних організаційних та художньо-технічних проблем.

РЕКВІЗИТ (з лат. – *необхідне, потрібне*) – 1) сукупність речей (справжніх і бутафорських), необхідних акторам на сцені під час вистави: меблі, предмети хатнього вжитку, зброя, їжа, квіти тощо; 2) окремий предмет, потрібний акторові під час вистави.

РЕМАРКА (з фр. – примітка) – авторські пояснення у драматичному творі стосовно умов та часу дії, зовнішнього вигляду та поведінки дійових осіб тощо. Р. виконують настановчу роль для режисерів, акторів і читачів. Характер і форма Р. визначені жанром і стилем драматичного твору.

РЕПЕРТУАР (з фр. – список, опис) – сукупність драматичних творів, які виконують протягом певного часу в театрі.

РЕПЕТИЦІЯ (з лат. – повторення) – основна форма підготовки спектаклю для показу на сцені; множинне повторення тексту, рухів і жестів.

РЕПЕТИЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНА – остання репетиція вистави перед її випуском на сцену.

РЕПЕТИЦІЯ МОНТУВАЛЬНА – попередня перевірка всіх елементів декораційного оформлення спектаклю.

РЕПЛІКА (з фр. – зауваження, заперечення) – 1) висловлювання дійової особи, фраза у відповідь у діалозі драматургічного або оповідного твору; 2) у театральній практиці Р. – останні слова актора, за якими йде текст іншого актора.

РЕПРИЗА (з фр. – відновлення, повторення) – жартівлива репліка або сценічний трюк.

РЕТРОСПЕКТИВА (з лат. – дивитися назад) – звернення до минулих вистав певної тематики, відтворення їх на сцені.

РЕФРЕН (з фр.) – повторення після кожної строфи якогось рядка або кількох віршованих рядків у виставі.

РИТМ (з гр. – розмірність, узгодженість) – 1) співмірність чергування певних елементів (звукових, мовленнєвих, зображальних), яка відбувається з певною послідовністю, частотою; 2) періодичне повторення елементів вистави, чергування епізодів і сцен; 3) динамічний характер вистави, її зовнішній і внутрішній малюнок.

РИТМ СПЕКТАКЛЮ – узгоджений за часом і в просторі рух, співмірність усіх елементів та засобів виразності у виставі.

РОЗПОДІЛ РОЛЕЙ – режисерська розмітка складу ролей (основного й дублюючого) у певній п'єсі.

РОЛЬ (з фр. – список, перелік) – 1) художній, літературний образ, створений драматургом у п'єсі і втілюваний в сценічній грі актором; 2) повний текст однієї дійової особи в п'єсі.

СВОБОДА М'ЯЗІВ – уміння актора усвідомлено розподілити і витратити фізичну енергію, звільнившись від зайвого м'язового напруження. Досягається тренінгом. Завдяки С. м. та заняттям пластикою, ритмікою, танцями в актора/акторки виробляється уміння рухатися виразно й правдиво.

СВОБОДА ТВОРЧА, СВОБОДА СЦЕНІЧНА – свобода, досягнута роботою актора/акторки над собою, здатність людини діяти відповідно до своїх інтересів і цілей, спираючись на знання, психофізичне самопочуття й досвід.

СИМУЛЬТАННІСТЬ (з фр. – *одночасний*) – властивість серед-ньовічного театру, у якому дія вистави могла розгортатися одночасно в різних місцях.

СИНКРЕТИЗМ (з гр. – *об'єднання*) – у театральній культурі – поєднання, злиття різних видів мистецтва (музики, кіно, хореографії, вокалу тощо).

СЛОВЕСНА ДІЯ – вербальний вплив на різні аспекти людської психіки: інтелект, уяву, почуття. Слово на сцені – засіб боротьби за досягнення мети, якою живе персонаж. Актор має добре знати, на який рівень свідомості свого партнера він хоче впливати в конкретному випадку. Якщо на інтелект, думку, то потрібно зосередитися на логіці та переконливості мовлення (доводити, пояснювати, заспокоювати, заперечувати тощо). Якщо на уяву, то необхідно впливати на бачення партнера (дивувати, попереджати, погрожувати тощо). Можна апелювати до почуттів (докоряти, підбадьорювати тощо), а також впливати на волю (просити, наказувати) і пам'ять партнера (впізнавати, стверджувати). На практиці жоден з типів С. д. не зустрічається в чистому вигляді.

СПІЛКУВАННЯ – вияв ставлення до об'єкта, активна взаємодія партнерів, у якій бере участь як фізична, так і духовна природа актора. Двостороння дія. Розрізняють: а) словесне; б) фізичне; в) енергетичне («розмова очима») спілкування.

СПОСТЕРЕЖЕННЯ – один зі способів формування сценічного образу, що базується на копіюванні й наслідуванні дійсності: це спостереження за людьми, тваринами, речами, ситуаціями тощо. Спостережливість – важлива риса актора.

СПРИЙНЯТТЯ – безпосереднє чуттєве відображення дійсності людиною, здатність сприймати, розрізняти і вбирати в себе, у свою свідомість явища зовнішнього світу; засадничий момент всієї акторської діяльності. Зі С. починаються всі процеси, що відбуваються в акторові/акторці при створенні ролі. Сценічно С. означає уміння по-справжньому бачити, чути, відчувати все, що відбувається кожної миті. Безпосередність, безперервність С. на сцені надає істинності всьому існуванню актора/акторки, істинності життя людини-актора в сценічних ситуаціях.

СТИЛІЗАЦІЯ (з фр.) – цілеспрямована або підсвідома імітація певного мистецького стилю в театрі, повне або часткове відтворення його особливостей в окремих виставах.

СТІНА ЧЕТВЕРТА – уявна стіна, яка відділяє сцену від глядацького залу.

СТУДІЯ (з італ. – *ретельно вивчати*) театральна – творчий колектив, який поєднує в своїй праці навчальні, експериментальні та сценічні завдання.

СТУПІНЬ УМОВНОСТІ – ступінь відповідності сценічної, художньої правди правді життєвій. Визначає межі режисерської фантазії, рамки вимислу для кожної постановки, тональний, динамічний і пластичний рисунок мізансцен, відповідність людей середовищу, у якому вони живуть, колорит і атмосферу. Виражається у музичному й шумовому оформленні постановки, у способі спілкування дійових осіб із глядацькою залю. С. у. є одночасно ступенем узагальнення, типізації.

СЦЕНА (з *лат.*) – 1) майданчик, на якому відбувається театральна вистава. Замкнена сценічна коробка, з'єднана із залю для глядачів великим прорізом – порталним отвором. Здебільшого має прямокутну форму; 2) окрема частина дії в драматичному творі.

СЦЕНАРІЙ (з *итал.*) – 1) літературно-драматичний твір, призначений для постановки в театрі. Містить детальний опис дії з текстом персонажів; 2) сюжетна схема, за якою розвивається спектакль; детальний виклад сюжету з описом усіх танців та мімічних номерів, а також акторів, які виконують ролі; 3) композиція театральної вистави.

СЦЕНАРІЙ РЕЖИСЕРСЬКИЙ – повна розробка мізансцен, епізодів, виходів акторів за сюжетом розвитку подій у п'єсі, яку режисер обрав для власної сценічної інтерпретації.

СЦЕНІЧНА ДІЯ – один з основних елементів театального мистецтва, що здійснюється під час вистави, виступу чи репетиції. В організації С. д., окрім акторів, беруть участь сценографи, композитори, хореографи, а також режисер, який синтезує спільну творчість митців. У визначення С. д. важливі: 1) мета (задля чого?), 2) психофізична реалізація (що робимо для досягнення мети?), 3) пристосування (як робимо щось для досягнення мети?).

СЦЕНІЧНА НАЇВНІСТЬ – віра актора/акторки в пропоновані обставини, властивість дитячої безпосередності актора/акторки.

СЦЕНІЧНА УВАГА – сприйняття об'єктів зовнішнього світу за допомогою зору, слуху, нюху, смаку тощо. Процес пізнання, зосередженість на об'єкті. Ступінь готовності до дії, сформована й вихована в процесі тренінгу і вправ.

СЦЕНІЧНА УМОВНІСТЬ – поєднання знаків, символів, елементів гри, які створюють не правду реального життя, а правдоподібність: умовність місця дії і сценічної дії.

СЦЕНІЧНІСТЬ – особлива якість літературно-драматичного твору, що визначає міру його відповідності законам сценічного втілення.

СЦЕНІЧНЕ ЗАВДАННЯ – своєрідне визначення розуміння мети й спрямування сценічної дії; результат виконання правильної, осмисленої, продуктивної дії.

СЦЕНОГРАФІЯ (з лат. – сцена і пишу) – організація театрального простору, середовища, у якому існує спектакль. Мистецтво створення візуального образу спектаклю за допомогою декорацій, костюмів, світла, техніки постановки тощо. Художнє оформлення спектаклю, його образ, що об'єднує драматургію і втілює задум режисера та художника.

СЮЖЕТ (з фр. – предмет) – структурна канва, кістяк художнього твору, система ключових подій у житті літературних персонажів, які рухають розвиток дії. Складається з таких елементів: експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація і розв'язка. Характер побудови, розташування, організація цих елементів і навіть наявність кожного з них у творі залежить від задуму й волі автора.

СЮЖЕТНА ЛІНІЯ – послідовний логічний зв'язок епізодів художнього твору, котрий часто формується навколо однієї події, однієї проблеми чи одного конфлікту. Залежно від кількості С. л. у творі розрізняють однолінійні та багатолінійні сюжети. Багатолінійний сюжет може сформуватися і навколо одного конфлікту, масштабного і розгалуженого (часто такий конфлікт буває соціальним або філософським).

ТВОРЧИЙ ПРОЦЕС – стадії роботи письменника, художника, режисера, актора над твором. Єдність інтелектуальних, вольових і художніх якостей, спрямованих на реалізацію задуму ролі, спектаклю.

ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ – вид мислення, пов'язаний із створенням і відкриттям чогось нового, суспільно значимого. Визначається своєрідністю особистості художника, його здатністю оригінально самостійно мислити. Передбачає діалектичне поєднання традиції і новаторства.

ТЕАТР (з гр. – місце для видовищ) – 1) рід мистецтва, який відображає дійсність у художніх сценічних образах; 2) видовище, спектакль; 3) приміщення, де відбуваються вистави.

ТЕАТРАЛЬНІСТЬ – сукупність зображально-виражальних засобів і прийомів, властивих театрові як особливому виду мистецтва.

ТЕМПЕРАМЕНТ (з лат. – узгодженість, устрій) – сукупність індивідуальних психічних особливостей митця, які виявляються в його поведінці, ступені життєвої активності, здатності до внутрішнього піднесення. Один із важливих елементів акторської збудливості, здатності до творчого процесу.

ТЕМПОРИТМ (з лат.) – у театральній виставі – наростання або спад, прискорення або уповільнення сюжету вистави.

ТИПАЖ (з фр.) – актор з характерною зовнішністю, що виконує певні ролі у виставі.

ТРАГЕДІЯ (з гр., букв. – козлина пісня) – драматичний твір, предметом відображення у якому є глибокі суперечності суспільного або особистого

життя. В основі Т. лежить гострий непримиренний конфлікт, який завершується загибеллю героя у зіткненні з непереборними силами. Конфлікт Т. має глибокий філософський зміст, відзначається високою напругою психологічних переживань героя. Однією з головних особливостей Т. є масштабність подій, а її першоосновою – дисгармонія дійсності. У Т. надавалася перевага героям, що мали високе суспільне становище, тому їхні вчинки мали велике значення як для окремих людей, так і для суспільства в цілому. Але трагічними героями могли бути і ті, хто здійснював фатальні помилки чи перебував під владою некерованих пристрастей

ТРАГІКОМЕДІЯ – синкретичний драматичний жанр, у якому синтезовані елементи трагічного й комічного. Визначальні особливості Т.: нерозв'язність конфлікту, панування випадку, химерний сюжет (таємничі ситуації, несподівані повороти, алогічність, щасливий фінал), поєднання високого й низького стилю, іронічний погляд на проблеми людського існування, використання буфонади, трагікомічного гротеску, що водночас підкреслює сенс кричущого явища життя та комічно оголює його абсурдність.

ТРАГІК (з гр. – трагічний) – сценічне амплуа: актор, що виконує трагедійні ролі, переважно в класичних п'єсах.

УВАГА СЦЕНІЧНА – свідомо чи несвідомо спрямованість і зосередженість психічної діяльності. Стосовно сцени варто говорити лише про свідому спрямованість і зосередженість по вольовій команді, яку дає собі актор/акторка. У. с. має творчий характер, оскільки вона обирає об'єкт відповідно до мети чи завдання та пропонованих обставин. Об'єктом У. с. може бути партнер, як присутній, так і відсутній на сцені, процеси, які з ним відбуваються, неживі предмети, що мають значення для персонажа, позасценічна дія.

УЯВА ТВОРЧА – властивість психіки людини. Запас життєвих вражень, творчий метод відтворення в образах подій і фактів, що траплялися в дійсності. Один з основних елементів акторської майстерності. Без роботи уяви неможливі ні народження режисерського задуму спектаклю, ні створення живих сценічних характерів. Теперішнє і минуле персонажів, їхні прагнення, смаки, звички, гострота й значимість подій – усе це результат роботи У. т.

ФАБУЛА (з лат. – байка, переказ) – стислий зміст подій і пригод, зображуваних у художньому творі, зокрема драматургічному, що подані в хронологічній послідовності – без часових і просторових зміщень, авторських відступів тощо. Іноді збігається з сюжетом.

ФІНАЛ (з лат. – кінець) – заключна, переважно кульмінаційна частина акту або дії вистави, яка відіграє значну мистецьку роль для розуміння основного задуму чи ідеї вистави.

ХАРАКТЕР (з гр. – ознака, риса, особливість) – своєрідна особливість людини, речі, явища; індивідуальний склад особистості людини, що проявляється в особливостях поведінки й ставленні до навколишнього.

ХАРАКТЕРНІСТЬ – роль персонажа з яскраво вираженими характерними зовнішніми і психологічними рисами. Індивідуальні риси персонажа.

ХАРАКТЕРНИЙ АКТОР – акторське амплуа: ролі, позначені соціальною, історичною, фантастичною чи побутовою своєрідністю.

ЦІЛІСНІСТЬ СПРИЙНЯТТЯ – сукупність зорових, чуттєвих та емоційних відчуттів, що виникають відповідно до композиції видовищного мистецтва.

ШТАМП (з італ. – печатка, друк) – художній прийом або мовний стереотип, який часто наводять у текстах п'єс або сприймають як клішовану думку без творчого осмислення. У виставі – старі мізансцени, розводка героїв на майданчику тощо. У театрі – зовнішній акторський прийом, позбавлений внутрішнього духовного змісту, почуття.

ШУМОВІ ЕФЕКТИ – додаткові звуки, що створюють за кулісами за допомогою простих пристосувань.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ОСНОВИ РЕЖИСУРИ ТА МАЙСТЕРНОСТІ АКТОРА

Програма
та навчально-методичні матеріали

галузь знань – 02 Культура і мистецтво
спеціальність – 026 Сценічне мистецтво
освітньо-професійна програма –
Режисура шоу та артпроектів
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Укладачі:

заслужений діяч мистецтв України,
кандидат мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри режисури ХДАК

С. І. Гордєєв;

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри режисури

Р. Г. Набоков

Редактор:

Положій Г.С.

Комп'ютерний набір: Р. Г. Набоков

План 2024

Підписано до друку 28.02.2024 р. Формат 60x84/16
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап. Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 1,99. Обл.-вид. арк. 2,08. Тираж 100. Зам. №

ХДАК, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
Надруковано в лаб. множ. техніки ХДАК